

Utvärdering Interreg Nord

Slutrapportering av utvärdering av Interreg V Nord-programmet, 2014–2020

Göran Hallin, Michaela Danielsson, Karin Ibenholt, Sari Rannanpää, m.fl.

Östersund, Oslo, Helsinki och Stockholm, oktober 2018

MDI

SCA
SAMFUNNSÖKONOMISK
ANALYS

Innehåll

1 Inledning.....	4
1.1 Programmet.....	4
1.2 Utvärderingsuppdraget.....	7
1.3 Metoder och uppdragets genomförande	7
2 Programgenomförande	11
2.1 Räckviddsanalys.....	11
2.2 Integrering av hållbarhetsaspekter	14
2.3 Genomförandet i övrigt	17
2.4 Slutsatser för programgenomförandet.....	21
3 Analys av resultat och måluppfyllelse	22
3.1 Översiktlig analys av projektens resultat	22
3.2 Fördjupad analys av projektens resultat inom insatsområde 1.....	29
3.3 Projektens bidrag till programmålen.....	33
4 Samlad analys, slutsatser och rekommendationer	39
4.1 En väl balanserad projektportfölj	40
4.2 Projekten i insatsområde 1 bidrar i hög grad till de specifika målen	40
4.3 Resultaten bygger i högsta grad på gränsöverskridande mervärden.....	41
4.4 Hållbarhetsaspekterna brister fortfarande	41
4.5 Projektens bidrag till programmets mål och övrig måluppfyllelse	41
4.6 Rekommendationer	42
Bilaga 1 Intervjupersoner.....	44

1 Inledning

Denna rapport utgör slutrapporten från ett utvärderingsuppdrag som rör det gränsregionala samarbetsprogrammet Interreg V A Nord 2014 - 2020. Utvärderingen syftar till att bedöma projektens förmåga att bidra till programmålen och i förlängningen programmets förmåga att bidra till övergripande mål, såsom EU2020-strategin.

Ett särskilt fokus i utvärderingen har legat på insatsområde 1: Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation. I utvärderingarna av tidigare generationers interregprogram (Interreg IVA-programmens utvärderingar) har särskilt Nordprogrammet lyfts fram som ett gott exempel på hur man bygger skarpa samverkansprojekt just inom detta insatsområde. Att följa upp den utvecklingen har bl.a. mot den bakgrunden varit en viktig utgångspunkt också för denna utvärdering.

1.1 Programmet

Nordprogrammet omfattar två delar: Nord och Sapmi. Delområde Nord omfattar Lapplands, Norra Österbottens och Mellersta Österbottens landskap i Finland; Norrbottens län samt fem kommuner i norra Västerbottens län i Sverige, samt Finnmark, Troms och Nordlands fylkeskommuner i Norge. Delområde Sapmi omfattar utöver ovan nämnda områden också övriga Västerbottens län, Västernorrlands, Jämtlands och del av Dalarna län i Sverige; samt Nordtrøndelags, Sörtrøndelags¹ och del av Hedmarks fylken i Norge.

Totalt omfattar programmet en budget på drygt 83 meur över programperioden, varav ERUF svarar för hälften. Resurserna fördelar sig (enligt programmet) över totalt fyra olika insatsområden varav insatsområde 2 Entreprenörskap är det största med cirka 19 meur i total budget, följt av områdena 1 Forskning & Innovation samt 3 Kultur & Miljö med en budget om vardera 17 meur. Insatsområde 4 Gemensam arbetsmarknad har en sammanlagd budget om drygt 5 meur. I Norge är det norska staten som står för den delen av finansieringen som EU svarar för i Sverige och Finland (Norska IR-midler). I alla tre länderna ska ERUF/Norska IR-midler medfinansieras av nationella, regionala eller lokala aktörer (t.ex. myndigheter, universitet, regioner eller andra organisationer)

För att genomföra programmet finns en genomförandeorganisation. Förvaltande myndighet (FM) är Länsstyrelsen i Norrbottens län (Sverige). FM har det övergripande ansvaret för programmets genomförande och svarar bl.a. för beslut om stöd (utifrån de prioriteringar som styrkommittéerna gör), utbetalning av stöd, rekvisition av medel och redovisning och rapportering mot EU-kommissionen. Troms fylkeskommune är förvaltande organisation för norska IR-midler. Vid sidan av FM ska också programmets Övervakningskommitté (ÖK) svara för kvalitet och effektivitet i programgenomförandet. I ÖK sitter framför allt representanter för nationella och regionala nivå från respektive land.

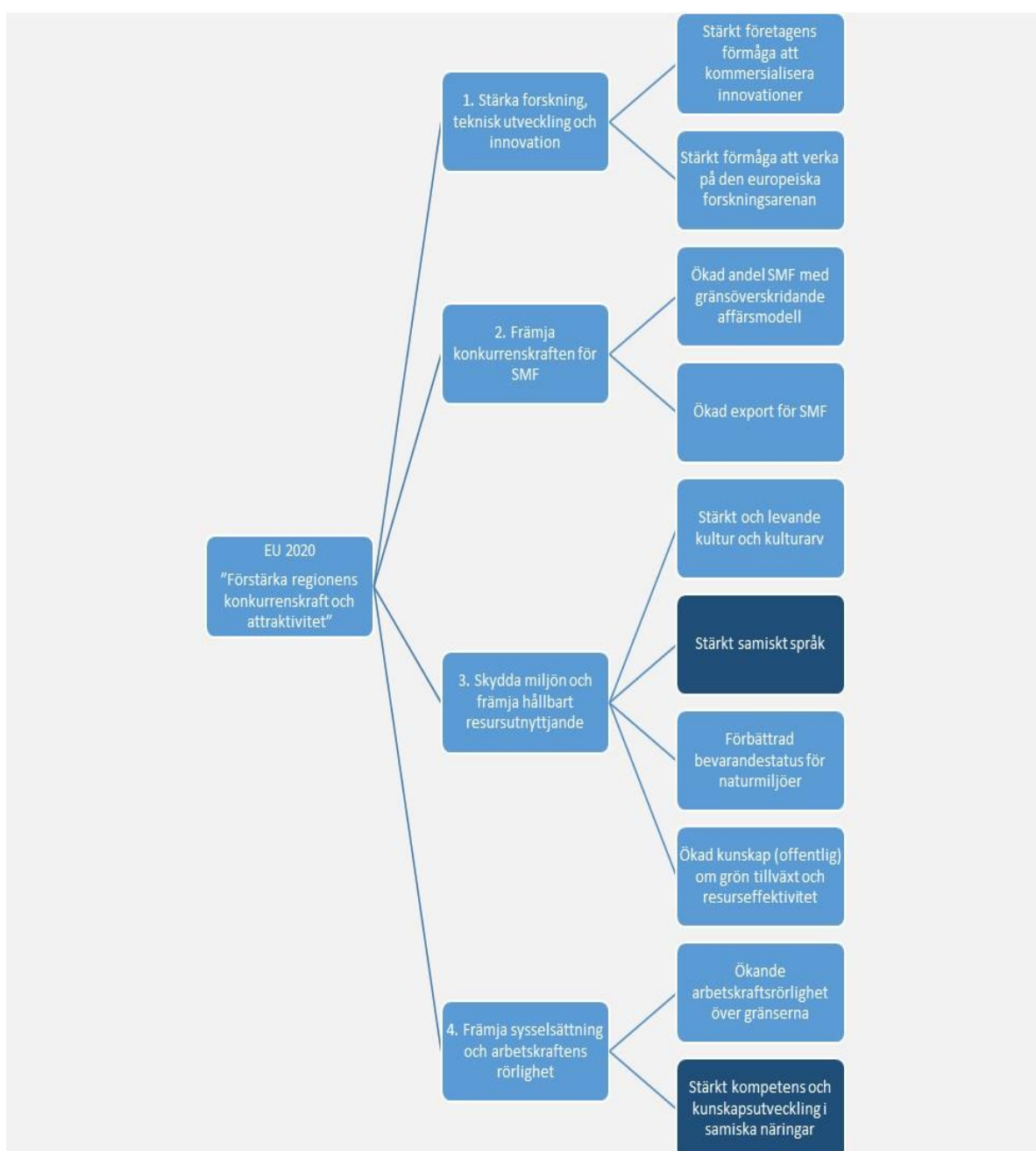
¹ Numera är Nord- och Sörtrøndelag ett gemensamt fylke under namnet Trøndelag.

En viktig roll i genomförandet har de två Styrkommittéerna (SK) - en för respektive delområde Nord och Sápmi. Styrkommittéerna sätts samman av regionala representanter och de ska prioritera (EU) och besluta (Norge) bland inkomna ansökningar.

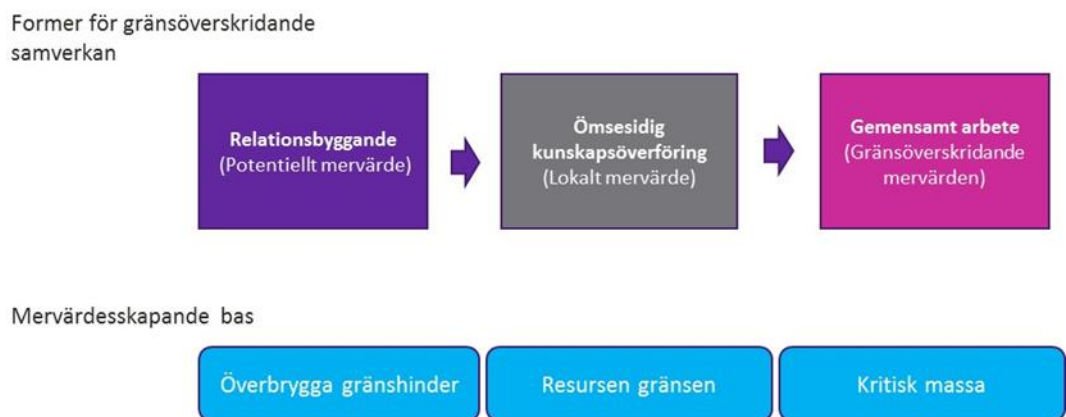
I programmet finns en målstruktur som i grova drag framgår av figuren nedan, med ett övergripande mål och EU 2020 målen som i sin tur är nedbrutna i de fyra tematiska målen/insatsområdena. För vart och ett av insatsområdena har formulerats 2–4 specifika mål. Två av de specifika målen avser enbart delprogrammet Sapmi medan övriga mål rör båda delprogrammen.

Figur 1 Förenklad målstruktur för Nordprogrammet

En viktig del i de gränsregionala samarbetsprogrammen (Interreg A-programmen) är att målen ska uppnås med hjälp av en gränsöverskridande samverkan. I samband med utvärderingen av de gränsregionala programmen 2012 utvecklade utvärderarna en modell för att beskriva dels hur samverkan på tvärs över gränser kan ge mervärden, dels hur graden av samverkan kan se ut i olika projekt. Enligt modellen kan samverkan ge mervärden t.ex. genom att man *överbryggat gränshinder, stärker den kritiska massan* (något som är särskilt viktigt i annars glest befolkade regioner) samt att man *utnyttjar de möjligheter som gränser ger* som en resurs. I modellen presenteras också en stegvis fördjupning av det gränsregionala samarbetet som en önskvärd utveckling, dvs. att gå från att *bygga relationer* tvärs över gränsen till att *överföra och gemensamt utveckla ny kunskap* för att slutligen faktiskt *samhandla* (agera tillsammans) tvärs över gränsen.

Figur 2 Utvärderarnas modell för gränsöverskridande mervärdesskapande

Källa: Kontigo AB

Övriga principer för programmets genomförande är att

- Projekten ska vara resultatorienterade och visa på en tydlig interventionslogik som för projekten innebär att de ska ha en tydlig påverkan på de specifika målen inom respektive insatsområde.
- Insatserna ska knyta an till EU:s makroregionala Östersjöstrategi och den arktiska dimensionen
- Projekten ska ha potential att skapa bestående effekter, t.ex. i form av strukturella förändringar som finns kvar efter projektens avslutande.
- Att projekten ska bygga på en integrering av hållbarhetsaspekter såsom hållbar utveckling, lika möjligheter/icke-diskriminering och jämställdhet i syfte att stärka projektens bidrag till programmets mål.

Utöver dessa principer finns också särskilda principer för projekturval som än knutna till de olika insatsområdena och deras specifika mål, såsom t.ex. främjandet av det samiska språket inom projekten inom delområdet Sapmi. Särskilda urvalskriterier finns också för vart och ett av de olika insatsområdena.

När det gäller den arktiska dimensionen (som är en särskild utvärderingsfråga) så innebär den att

- Bevara och skydda arktiska områden i samverkan med dem som bor där (i synnerhet relaterat till klimatförändring)
- Främja hållbar utveckling (särskilt social hållbarhet)
- Främja internationell samverkan i arktiska angelägenheter

1.2 Utvärderingsuppdraget

Kontigos uppdrag bygger på den av Övervakningskommittén beslutade utvärderingsplanen för programmet. Förutom uppföljningen av indikatorer för aktiviteter och resultat ingår i planen också en externt upphandlad utvärdering av programmet utifrån specifika frågor. Utvärderingen är därför en integrerad del i genomförandet och syftar till att ge såväl projekten som genomförandeorganisationen kunskap om resultat och annat som kan stärka genomförandet både i det nuvarande och i framtida program.

Denna utvärdering ska svara på följande frågor:

- Bidrar programmet till målen och prioriteringarna i Europa 2020-strategin?
- Bidrar programmet till att utveckla den Arktiska dimensionen?
- Bidrar projekten inom insatsområde 1 – Forskning & Innovation - till att nå de specifika målen inom insatsområdet?
- Vilken grad av gränsöverskridande samverkan finns i projekten och vilka utmaningar ska lösas genom gränsregional samverkan?
- Hur har programmets hållbarhetsaspekter integrerats i genomförandet och används de för att stärka resultaten i projekt och program?²
- Har programmet nått ut till potentiella stödmottagare i bägge stödområdena?

I uppdraget har även ingått att utvärdera hur genomförandet kan förbättras både i nuvarande programperiod och i den framtida sammanhållningspolitiken bortom 2020.

1.3 Metoder och uppdragets genomförande

Vi har arbetat med två övergripande analyser för att genomföra uppdraget: en analys av programmets genomförande och en analys av projektens resultat och måloppfyllelse. Dessa två övergripande analyser har sedan brutits ned till flera olika analysmoment. Slutligen har vi försökt att ställa projektresultaten eller de förväntade sådana mot de uppställda programmålen i vad vi kallar

² För de svenska ERUF-programmet (de nationella och regionala programmen har man under 2018 ändrat från benämningen horisontella kriterier till hållbarhetsaspekter. I Nordprogrammet används dock fortsatt benämningen horisontella kriterier. Vi kommer dock använda begreppet hållbarhetsaspekter i detta program, men vi använder det med samma betydelse som den som gäller för begreppet horisontella kriterier.

en programmålsanalys. Vi går kortfattat igenom de olika momenten i den fortsatta framställningen av detta avsnitt.

1.3.1 Genomförandeanalysen

Analysen av genomförandet har i sin tur bestått av tre olika delar:

Räckviddsanalysen

Räckviddsanalysen syftar ytterst till att svara på frågan hur genomförandeorganisationen har lyckats nå ut till potentiella stödmottagare?

Denna analys baserar sig i allt väsentligt på data vi erhållit från programorganisationen. I några fall används även enkätdata eller uppgifter från intervjuer med genomförandeorganisationen eller med projekt som kompletterande källor för denna analys.

Analys av integreringen av hållbarhetsaspekter i genomförandet

Analysen här syftar till att skapa en samlad bild av hur hållbarhetsaspekterna har hanterats i genomförandet. I räckviddsanalysen ovan berörs en del av frågan och i resultatanalysen nedan återkommer den i andra aspekter. Här är huvudfrågan dock i vilken utsträckning och på vilket sätt genomförandet har präglats av de olika hållbarhetsaspekterna. Analysen grundar sig främst på intervjuer med Förvaltande myndighet, med styrkommittéerna, med övervakningskommittén samt med projekten. När det gäller projekten har data över detta främst insamlats genom enkäter och intervjuer.

Övrigt genomförande

Utöver frågan om räckvidd och hållbarhetsaspekter har vi också gjort en allmän analys av programgenomförandets ändamålsenlighet och effektivitet. Här är fokus på genomförandets huvuduppgifter, nämligen att skapa de bästa förutsättningarna för programmet att nå sina mål:

- Får man fram projekt med förutsättningar att nå målen?
- Vilka hinder och risker ser man i genomförandet med genomförandeorganisationen?

Denna analys grundar sig i allt väsentligt på redan nämnda data och källor, dvs. på intervjuer med representanter för genomförandeorganisationens olika aktörer och med företrädare för projekten³.

1.3.2 Resultat- och mål

Även här har vi genomfört tre huvudsakliga analyser: För det första en översiktlig analys över resultaten för projekten i programmet i sin helhet utvecklas, för det andra en fördjupad analys av hur projekten utvecklats och skapat resultat inom insatsområde 1 Forskning och innovation; samt för det tredje en analys över projektens bidrag till programmålen, inklusive EU2020 och den arktiska dimensionen.

Översiktlig projektanalys

³ Alla genomförda intervjuer återfinns i bilaga.

Den översiktliga projektanalysen syftar till att ge en samlad bild av projektens utveckling. Analysen har i huvudsak grundats på en enkät ställd till samtliga projektledare. I enkäten gavs projektledarna valet att besvara enkäten på finska, norska eller svenska i syfte att öka svarsfrekvensen. Enkäten skickades ut den 9 april 2018. Tre påminnelser sändes ut, varav den sista skickades ut den 2 maj 2018. Även efter detta har dock möjlighet att besvara enkäten kvarstått. Enkäten gick ut till totalt 61 respondenter. 50 av dessa har besvarat enkäten (varav 46 har besvarat enkäten i sin helhet medan 4 besvarat delar av den). Detta ger oss en svarsfrekvens om cirka 82 procent, oräknat ett visst inre bortfall. Vi bedömer detta vara en relativt hög svarsfrekvens och har därför valt att basera betydande delar av vår analys på enkätsvaren.

En ytterligare fråga för projektanalysen har varit att bedöma ifall hållbarhetsaspekterna har bidragit till att skapa resultat för projekten. Har dessa aspekter integrerats i projektet? Ser man några resultat av detta?

Slutligen ingår i frågeställningen här också frågan om hur det gränsöverskridande samverkansarbetet i projekten ser ut och fungerar. Vilken roll spelar det gränsöverskridande arbetet i projekten och hur ser samverkan ut?

Enkäten har också kompletterats med ett mindre antal telefonintervjuer, med ett urval projektägare för projekt inom insatsområde 2–4. Dessa projekt har valts ut i samråd med programorganisationen. Syftet är att verifiera och fördjupa analysen av projektens nuläge och måluppfyllelse. Den översiktliga projektanalysen ligger också till grund för en jämförande analys mellan projekt inom olika insatsområden och av olika karaktär.

Fördjupad projektanalys för insatsområde 1 – forskning och innovation

Projekten inom insatsområde 1 har också de fått besvara enkäten från den översiktliga projektanalysen enligt ovan. För detta insatsområde har vi också genomfört tre dialogseminarier på plats i programområdet: ett i Tromsö, ett i Luleå och ett i Uleåborg. Seminarierna genomfördes i maj och augusti. Dialogseminarierna har följt en s.k. proof-of-progress-teknik och fokuserat på att projektledarna från projekten får redovisa de framsteg – i form av utvecklad måluppfyllelse – som projekten skapat och förväntas skapa och argumentera för hur man kan se dessa framsteg som ett resultat av projekten. Har förmågan att kommersialisera innovationer verkligen stärkts och *hur vet vi* att aktörernas förmåga att verka på den europeiska forskningsarenan verkligen har stärkts?

Även frågan om det gränsöverskridande perspektivets roll är en viktig fråga vid dialogseminarierna.

Vid dialogseminarierna deltog 3 projekt i Tromsö, 8 projekt i Luleå och 6 projekt i Uleåborg. Totalt bjöds 26 projekt in att delta i dialogseminarierna. Projekten valdes ut i samråd med programorganisationen. Dialogseminariet i Tromsö, med i utgångsläget få deltagande projekt, fick dock ett begränsat värde för utvärderingen då projekten delvis valde att sända personer som inte hade tillräcklig kunskap om de projekt de svarade för.

Fokus för alla dialogseminarier har varit att diskutera projekten i sin helhet. Alltså oavsett var seminarierna genomförts eller vilka projektpartners som har deltagit så har dialogseminarierna handlat om *hela* projekten.

Programmålsanalys

Det sista momentet i resultat- och målanalysen har haft som syfte att aggregera resultaten från projektanalyserna till programnivån. Detta är i allt väsentligt en kvalitativ uppgift, där frågorna är att se huruvida det finns förutsättningar för projekten att bidra till de specifika målen för respektive

insatsområde, om projektportföljen samlat följer målen för programmet (vad gäller t.ex. aktivitetsindikatorerna), om vi utifrån projektanalyserna bedömer att den koppling som programmet antagit finns – mellan de specifika målen och målen i EU 2020 – också ser ut att finnas i praktiken samt huruvida vi kan anta att programmet kommer att bidra till den arktiska dimensionens utveckling.

Här har också en övergripande analys om programmets relevans för utvecklingen av den Arktiska dimensionen genomförts.

Inom ramen för programmålsanalysen har också ett gemensamt seminarium med programorganisationen genomförts. Vid detta gemensamma seminarium diskuterades också ett begränsat urval av projekten, i första hand inom insatsområdena 2 – 4 i dialog mellan utvärderare och programorganisationen. Projekten diskuterades parvis för att kunna nyttja komparationen för att belysa olika framgångsfaktorer och hinder relaterade till genomförandet och möjligheterna att skapa resultat. I slutrapporten redovisar vi ett urval analyser av projektresultat utifrån projektens förväntade bidrag till programmålen och vi redovisar projekten parvis. Mer om detta i kapitel 3.

2 Programgenomförande

Huvudfrågan för detta avsnitt är hur genomförandet av programmet har fungerat. Har man i genomförandet säkerställt att programmet har de bästa möjligheterna att nå ut till de stödmottagare i såväl Nord som Sapmi som bäst kan bidra till ett uppfyllande av programmets övergripande mål och bidra till att uppnå EU 2020-strategin och den Arktiska dimensionen.

Vi gör detta genom:

- En analys av programmets räckvidd – vilka når programmet ut till?
- En analys av hur väl man har integrerat hållbarhetsaspekterna i projektportföljens projekt
- En analys av genomförandet i övrigt – vilka risker, utmaningar och framgångsfaktorer ser genomförandeorganisationen i genomförandet

2.1 Räckviddsanalys

Insatsområde 1 har beviljats drygt 12,8 meur, vilket motsvarar ungefär tre fjärdedelar av de budgeterade resurserna. Insatsområde 2 har beviljats drygt 11,8 meur vilket motsvarar strax under två tredjedelar av de budgeterade resurserna. Insatsområde 3 har beviljats drygt 11 meur vilket motsvarar nästan en tredjedel t av de budgeterade resurserna. För insatsområde 4 har man i beslut in-tecknat drygt 2,4 meur vilket är strax under hälften av de budgeterade resurserna. Detta betyder alltså att vi ser den högsta in-tecknandegraden i insatsområde 1 och den lägsta i insatsområde 4. Vi har också en relativt låg in-tecknandegrad i det största insatsområdet – insatsområde 3.

Det är vår bedömning att genomförandet i stort sett är i balans med programmets budget. Fortfarande är det insatsområde 4 som har svårt att nå upp till de budgeterade nivåerna. Man har från programorganisationen fört en proaktiv dialog med flera potentiella aktörer och såg under sommaren att flera nya projekt var under utveckling.

Ser vi till frågan om vilka aktörer som fått del av resurserna i form av stödmottagare (kan vara dels projektägare, dels annan samverkanspart i projekten) så ser vi att spridningen mellan olika typer av aktörer är relativt god och även i linje med vad som kan förväntas för de olika insatsområdena.

Inom insatsområde 1 ser vi naturligt nog att det är aktörerna inom forsknings- och innovationssystemet som svarar för absorberingen av den helt dominerande mängden resurser. Nästan 90 procent av resurserna har allokerats till denna kategori aktörer. Vi kan följaktligen notera att varken företagen eller offentliga aktörer i övrigt är några dominerande stödmottagare inom detta område. Detta ska inte tolkas som att företagen inte deltar i projekten här, även om de inte in någon nämnvärd utsträckning utgör stödmottagare. Genomförandeorganisationen pekar på de administrativa utmaningarna när det gäller att företagen ska vara stödmottagare.

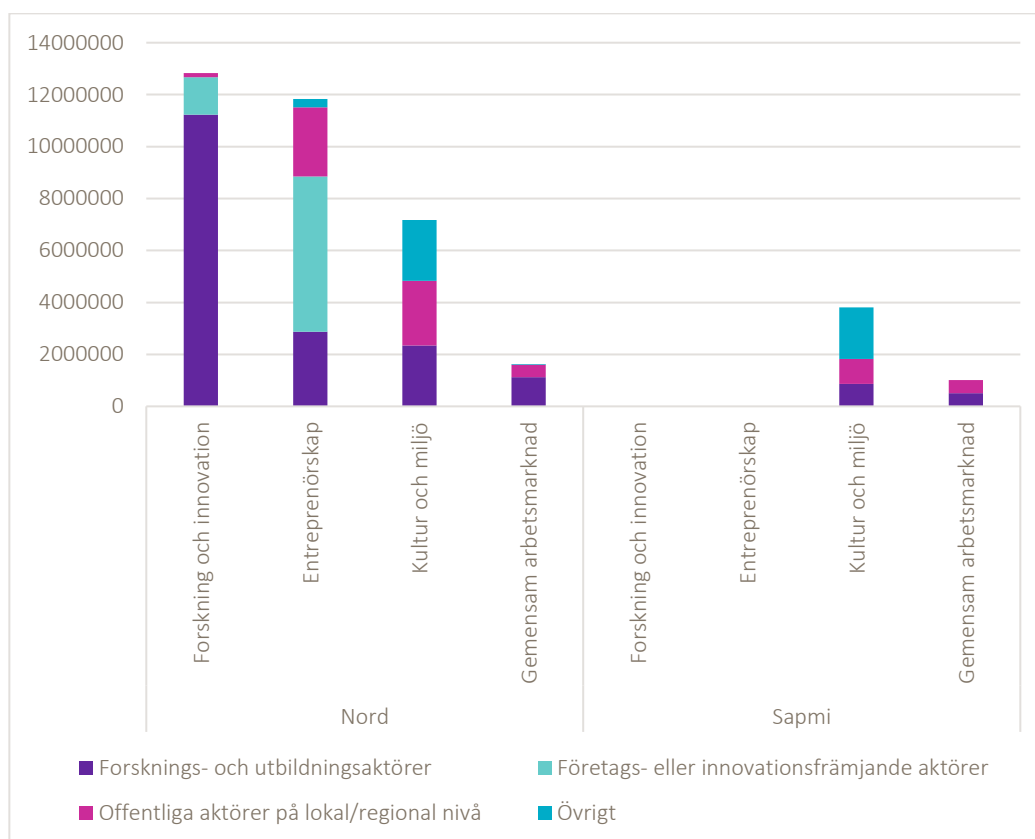
Företagen återfinns annars framför allt inom insatsområde 2 Entreprenörskap, där de utgör mottagare för mer än hälften av resurserna. Övriga aktörer här är forsknings- och utbildningsaktörer och offentliga aktörer på regional och lokal nivå. Inom insatsområdet kultur och kulturmiljö är det en mer jämn fördelning mellan forsknings- och utbildningsaktörer, offentliga aktörer på lokal och regional nivå samt övriga aktörer vilka bl.a. innefattar ideell sektor och offentliga aktörer på nationell nivå. Det fjärde området domineras också det av forsknings- och utbildningsaktörer och

offentliga aktörer på regional och lokal nivå. Här kan noteras att forsknings- och utbildningsaktörerna svarar för en stor del av det samlade stöden via programmet.

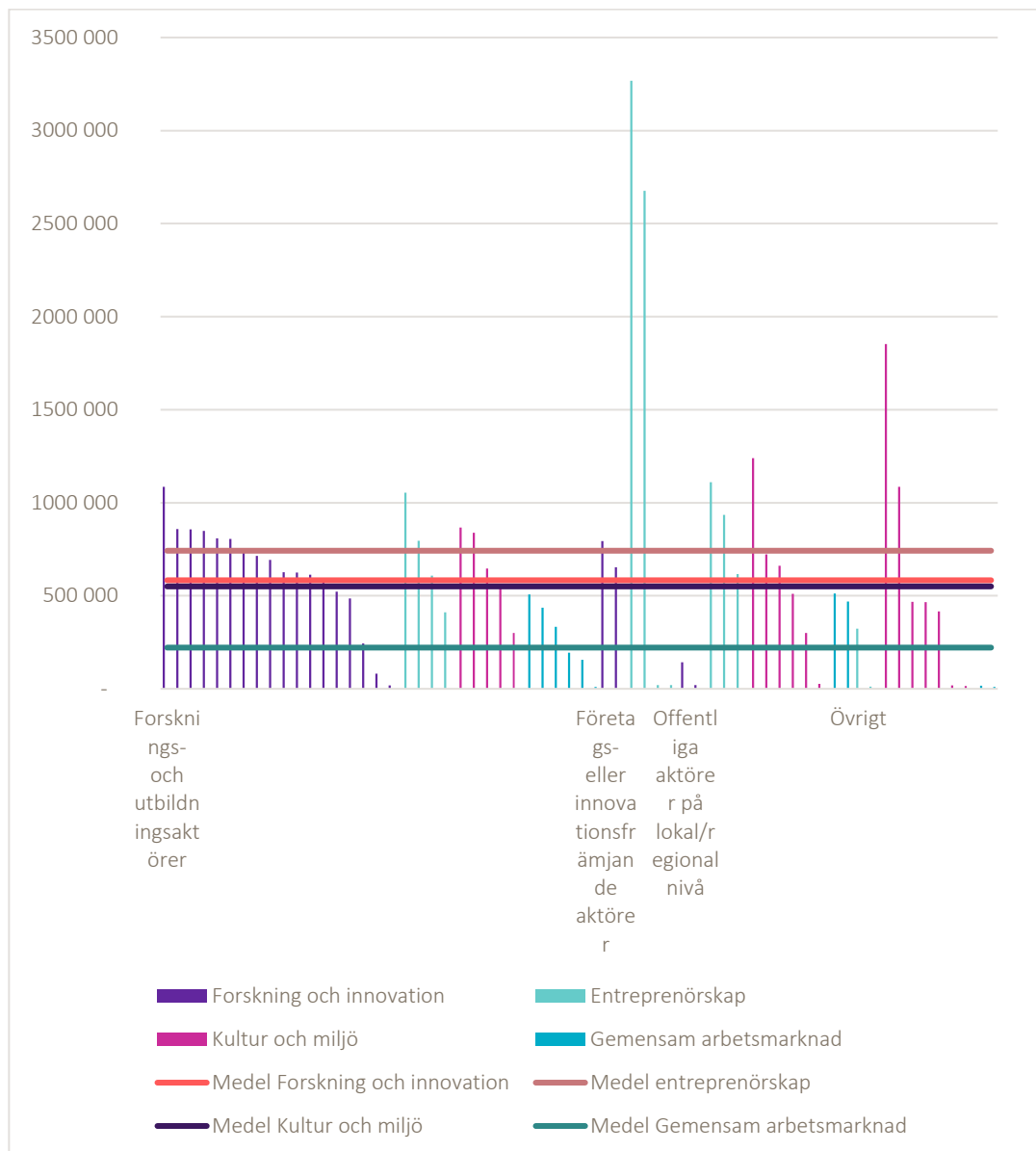
Ser vi särskilt till delområdet Sapmi så ser fördelningen mellan typer av aktörer ungefär lika ut som för delområdet Nord. Här noteras också att antalet aktörer som kan söka är mycket begränsat och att betydelsen av de samiska organisationerna förstås får ett tydligt genomslag i figuren nedan (se också vidare diskussionen i avsnitt 2.2 nedan).

Figur 3 Beviljat belopp (EUR) per insatsområde och typ av stödmottagare uppdelat per delområde

Projektportföljen för programmet är relativt jämnt fördelad. Genomsnittstorleken för ett projekt ligger på dryga 500 000 Eur. Projekten inom området Entreprenörskap är lite mer ojämnt fördelade i storlek och ett par projekt på budgetar över 2,5 meur sticker ut och höjer den genomsnittliga projektstorleken. Även inom området Kultur och miljö är det ett enskilt projekt som storleksmässigt sticker ut med en budget på omkring 1,8 meur. Projekten inom insatsområde 4 – gemensam arbetsmarknad - är något mindre i storlek. I genomsnitt har de en budget på 221 000 Eur.

Figur 4 Genomsnittligt beviljat belopp (EUR) per projekt, inom respektive insatsområde OCH typ av stödmottagare (en stapel per projekt, i den färg vars insatsområde projektet tillhör, med linje som visar genomsnitt för varje insatsområde och där genomsnittalet

En viss obalans kan också noteras i de tre ländernas deltagande i programmet. Sett till antalet unika projektpartners är obalansen mindre, då strax under 30 procent av partnerna kommer från det land med lägst andel projektpartners. Ser vi däremot till de totala resurserna (ERUF och IR-midler) så svarar de norska IR-midlerna för 17 procent av de totala resurserna. Detta begränsar förstås norska projektpartners i genomförandet av programmet. I övrigt är programmet relativt väl balanserat länderna emellan då Sverige deltar genom några fler unika projektpartners än Finland medan de finska resurserna i programgenomförandet är större än de svenska⁴.

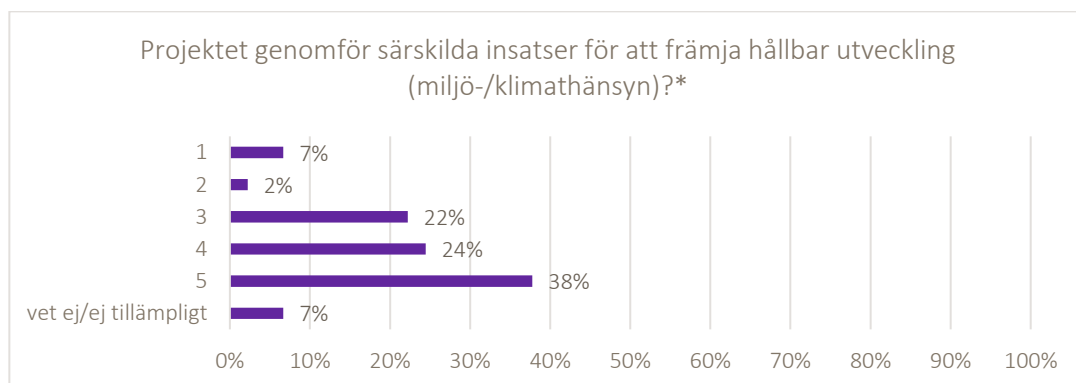
⁴ Data från programmets genomförandeorganisation i oktober 2018.

2.2 Integrering av hållbarhetsaspekter

I den enkät som distribuerats till programmets samtliga projektledare har frågor om projektens integrering av hållbarhetsaspekterna ställts. Figurerna nedan visar på att det – enligt enkätens svarande projektledare - framförallt är inom området hållbar utveckling (miljö-/klimathänsyn) som särskilda insatser genomförs. Något som 62 procent av svarande projektledare instämmer i. Motsvarande siffror för hållbarhetsaspekterna lika möjligheter/icke-diskriminering och jämställdhet är 46 procent respektive 40 procent..

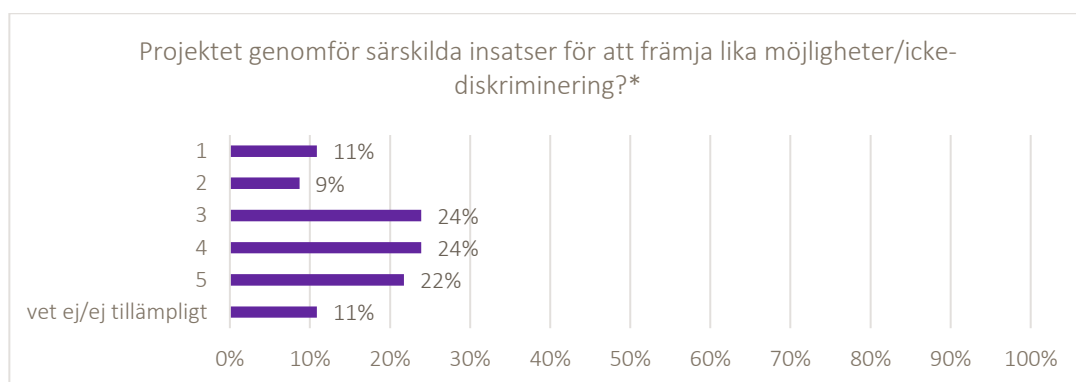
Figur 5 Projektledares bedömning av huruvida särskilda insatser för att främja hållbar utveckling genomförs i projektet

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 6 Projektledares bedömning av huruvida särskilda insatser för att främja lika möjligheter genomförs i projektet

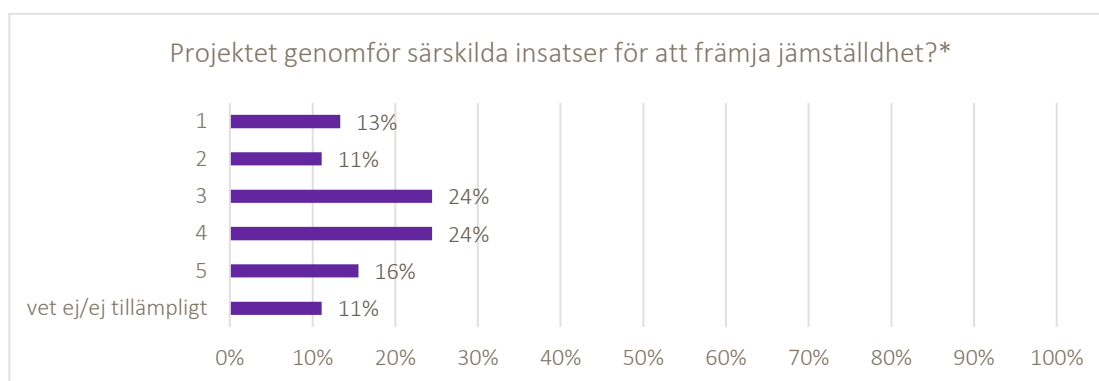

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 7 Projektledares bedömning av huruvida särskilda insatser för att främja jämställdhet genomförs i projektet

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

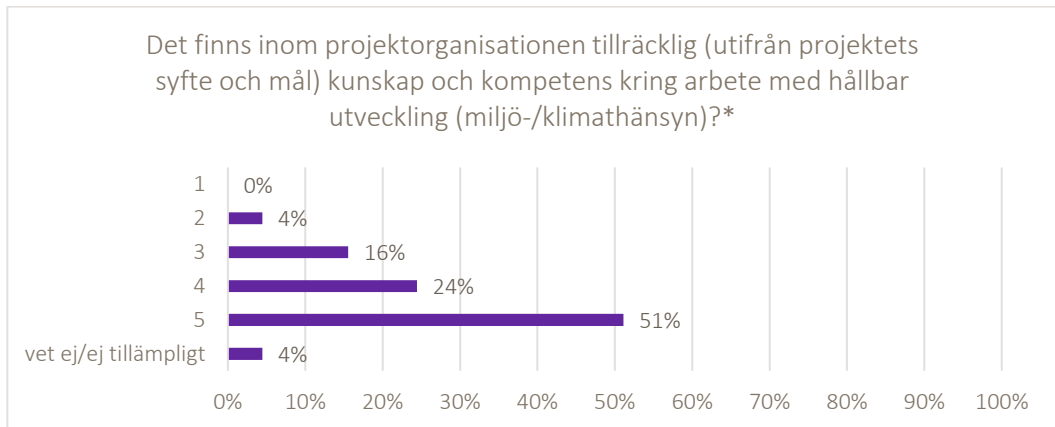
Källa: Egen enkätundersökning

Källa: Egen enkätundersökning

Även för frågan gällande om det inom projektorganisationen finns tillräckligt med kunskap och kompetens för arbetet med hållbarhetsaspekter är det den miljömässiga hållbarhetsaspekten för vilken störst andel projektledare (75 procent av svarande projektledare) instämmer i att den kunskap och kompetens som finns att tillgå inom organisationen är tillräcklig. Motsvarande siffror för områdena lika möjligheter/icke-diskriminering och jämställdhet är 57 procent respektive 60 procent.

Figur 8 Projektledares bedömning av huruvida det finns tillräcklig kunskap och kompetens kring arbete med hållbar utveckling

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

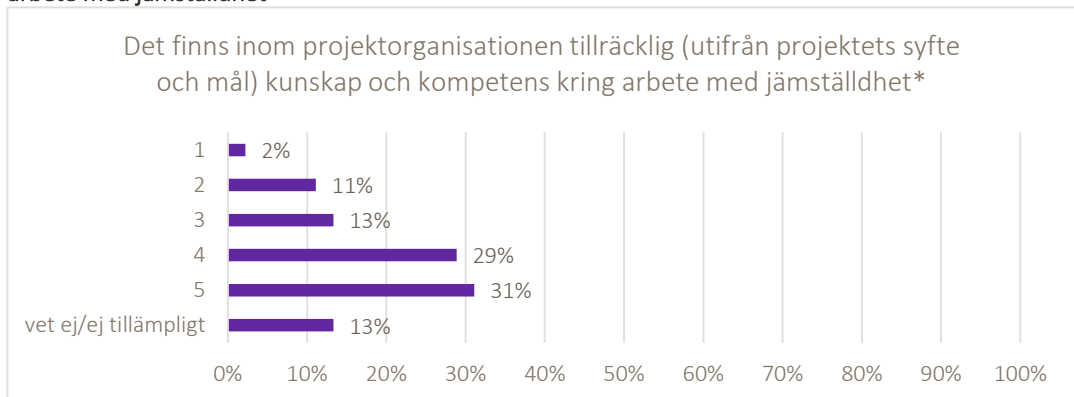
Figur 9 Projektledares bedömning av huruvida det finns tillräcklig kunskap och kompetens kring arbete med lika möjligheter

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 10 Projektledares bedömning av huruvida det finns tillräcklig kunskap och kompetens kring arbete med jämställdhet

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Den miljö- och/eller klimatmässiga delen av hållbar utveckling är den av hållbarhetsaspekterna som lyfts fram, både vad gäller projektens särskilda insatser för området och i form av kompetens och kunskap att tillgå inom projektorganisationen. Detta ligger i linje med vad som framkommit i de projektledarintervjuer som genomförts med ett urval av projektledare. I vissa av dessa har projektledare uppgett att hållbar utveckling är prioriterat då projektet i sig bygger på detta. Flera av projekten – inom Kultur och miljö såväl som inom övriga insatsområden – har som projekttid och främsta syfte att exempelvis ta fram nya hållbara klimatanpassade lösningar, att hitta mer resurseffektiva modeller eller att stärka en viss art eller ett visst naturområde. Vad gäller aktiviteter inom hållbar utveckling inom ramen för projektens genomförande är det framförallt distansmöten, exempelvis via Skype, som nämns.

Vad gäller områdena lika möjligheter/icke-diskriminering och jämställdhet hänvisar flertalet av de intervjuade projektledarna till fördelningen av antal kvinnor respektive män inom projektorganisationen. Det är endast någon enstaka som uppger att projektet reflekterat över hur könsneutrala aktiviteter kan skapas för att både män och kvinnor i högre grad ska känna sig inkluderade. Flera av projektledarna uppger att jämställdhetsfrågan är något som följs upp i lägesrapporterna, medan någon enstaka beskriver hur de även i det aktuella projektet följer upp deltagarantalet i olika aktiviteter utifrån dimensionen antal kvinnor respektive män.

När det gäller aspekterna huruvida insatser genomförs för att stärka de samiska språkens ställning respektive om det finns tillräcklig kompetens kring de samiska språken inom projektet svarar projekten inom programdel Sapmi – som är det tillämpliga för dessa två aspekter – genomgående att detta är väl eller mycket väl tillgodosett i projekten.

Sammanfattningsvis bedömer vi att hållbarhetsaspekterna framförallt integreras i projektansökan och lägesrapporter, där det ingår att kommentera hur projektet kommer att arbeta med dessa, respektive följer upp arbetet med dessa aspekter. I själva genomförandet av projekten menar vi att det generellt vore önskvärt med en mer aktiv integrering av programmets hållbarhetsaspekter.

2.3 Genomförandet i övrigt

Från programmets genomförandeorganisation är man i allt väsentligt nöjda med programmets utveckling. Man ser att relativt många av de som söker medel är återkommande både när det gäller projektägande organisationer och när det gäller partnerkonstellationerna i stort. Många gånger ser man också att projekten följer relativt nära på varandra, dvs. man bygger vidare på kunskapen från tidigare projekt.

Utvärderarna menar att det finns mycket att vinna både när det gäller att ha erfarna projektägare och inarbetade samarbetskonstellationer i projekten. Alla resultat tyder på att detta borgar för kvalitet i genomförandet av projekten. Men samtidigt finns det förstås också ett mått av inlåsning i de så kallade pärlbandsprojekten. Ibland kan det vara svårt att skilja ”en pärla” från en annan och vi ser en risk i att projektens innovativa förmåga och förmåga att skapa strukturell förändring blir lite begränsad. Och även om projektens mål är att skapa bestående strukturell förändring så är inte tanken att det ska vara projektfinansieringen som ska vara bestående. Antalet möjliga parter att söka och ingå i interregprojekt i nordområdet är begränsat och det är svårt att tänka sig att inte en och samma sökande återkommer programperiod efter programperiod.

Genomförandet i övrigt påverkas av att det finns en viss obalans mellan insatsområdena. Vi ser generellt ett högt söktryck inom insatsområde 1. Detta leder till att många som "borde söka" inom område 1 istället väljer att söka i område 2 där söktrycket varit betydligt lägre. Från genomförandeorganisationen har man sökt möta detta med att ställa tydliga krav på entreprenöriella perspektiv. "Näringslivet ska finnas med, och det ska vara tydligt". Just insatsområdena 1 och 2 påverkas också av tillgången till de nationella regionala ERUF-programmen och hur deras resurser är strukturerade (t.ex. mellan olika tematiska mål och insatsområden). Här kan också finnas en skillnad i hur de olika programmen ser på vad som kan rymmas inom ett visst tematiskt mål. Det kan också skilja mellan vilka specifika mål som programmen har valt att inkludera i ett insatsområde.

Programområdet Sapmi uppvisar också generellt ett betydligt lägre söktryck än Nordområdet. Sapmi uppvisar också, enligt intervjuerna med genomförandeorganisationen, ett lägre söktryck än man gjort i tidigare programperioder. I intervjuer med tjänstepersoner inom delområde Sapmi pekas på flera förklaringar till detta. För det första pekar man på att antalet möjliga sökande är väldigt litet, så när någon enskild bestämmer sig för att inte söka i samma utsträckning som tidigare så får det ett stort genomslag. För det andra menar man att programmet i vissa avseenden är snävare formulerat och att man genom samordningen i de tematiska målen får ett program som passar mindre väl för de behov man menar att de har. Detta märks särskilt när det gäller insatsområdena 1 och 2.

Även för insatsområde 4 har det varit svårt att få bra ansökningar, menar programorganisationen.

Precis som tidigare har det varit en större utmaning att få aktörerna på norsk sida att delta i programmet. Många av de sedan länge upparbetade samarbetsstrukturerna som bygger upp näringslivs- och innovationssamarbetena i programmet är koncentrerade till ett antal aktörer runt Bottenvikenområdet medan aktörerna i övriga delar av programområdet är färre och har mindre väl upparbetade samarbetsstrukturer inom programområdet (när det gäller näringslivssamverkan). Delvis förklaras detta av att avstånden är större och att det kan ha blivit svårare att fylkena fått se krympande regionala programbudgetar under senare tid vilket försvårar medfinansieringen av IR-midlerne. Här ska tilläggas att det förstås finns undantag, där aktörssamverkan tydligt sker över andra delar av programområdet och med förankring gentemot näringslivet. Ett exempel på detta är projektet Visit Arctic Europe.

2.3.1 Förutsättningar att nå programmålen

Som ytterligare ett led i analysen av programgenomförandets förutsättningar att nå programmålen analyserar vi här också läget i projektportföljen utifrån aktivitetsindikatorerna. Vi ställer då det förväntade värdet av hittills beslutade projekt (det värde som projekten säger sig ska ha uppnått vid projektslutet), mot för det första det realiserade värdet (det värde som projekten hittills har rapporterat in att de uppnått) och för det andra mot de uppställda målen för programmet.

Vi är medvetna om att aktivitetsindikatorerna rymmer flera utmaningar. Det handlar bl.a. om hur indikatorerna definieras och när man väljer att rapportera in resultaten för uppnådda mål för aktiviteterna (antingen man gör det löpande eller när först när projekten avslutats).

I tabell 1 nedan analyserar vi först indikatorerna för insatsområde 1. Totalt finns 6 st aktivitetsindikatorer, som alla har uppställda program mål. Det handlar om indikatorerna: Privat investering i EUR, antal företag som får stöd för att introducera för marknaden/för företaget nya produkter, antal företag som deltar i forskningsprojekt, antal aktörer i insatser som leder till nya produkter, tjänster eller metoder samt antalet ansökningar till Horisont 2020.

Ännu har programmålen inte realiserats för någon indikator. Närmast är indikatorn om ansökningar till Horisont 2020 där 9 st ansökningar rapporterats in och programmålet är 10 st. För övriga är måluppfyllelsen från ca 8 procent av programmålet till dryga 50 procent. Ser vi däremot till förväntat värde så närmar sig dessa programmålen i de flesta av indikatorerna. I flera av indikatorerna når man med de förväntade värdena upp till en måluppfyllelsegrad på 80-90 procent. De förväntade värdena får anses peka mot att måluppfyllelsen för aktivitetsindikatorerna för område 1 ser god ut.

Tabell 1. Aktivitetsindikatorer för Insatsområde 1 - Forskning och innovation*

Aktivitetsindikator	Förväntat värde ⁵	Utfall ⁶	Programmål ⁷
Privat investering som matchar offentligt stöd till innovations- eller FoU-projekt (EUR)	536 937	61 818 (Beviljat privat medfinansiering: 367 769)	860 000
Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	68	5	75
Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	72	23	75
Antal företag som deltar i gränsöverskridande, transnationella eller interregionala forskningsprojekt	241	106	250
Deltagande aktörer i insatser som leder till nya produkter, tjänster eller metoder	280	177	300
Ansökningar till Horisont 2020 inom regionens Fokusområden	20	9	10

*Fotnoter för **Fell Hittar inte referenskölla**. gäller även för **Fell Hittar inte referenskölla**., **Fell Hittar inte referenskölla**., samt **Fell Hittar inte referenskölla**. nedan

För insatsområde 2 finns 5 st indikatorer: antal företag som får annat än ekonomiskt stöd, privata investeringar, deltagande i affärsutvecklande/kompetensutvecklande/marknadsföringsinsatser. Inte heller i insatsområde 2 når man i realiserat utfall upp i programmålet för någon av indikatorerna. Man ligger på cirka 90 procent av måluppfyllelse för indikatorn kompetensutvecklingsinsatser för SMF:s internationalisering och lägst för indikatorn Privata investeringar som matchar offentligt stöd till företag.

Ser vi till de förväntade utfallen är dessa genomgående nära att nå programmålen för flertalet indikatorer. Den förväntade måluppfyllelsegraden är 70 – 95 procent för flertalet indikatorer. För en av indikatorerna - kompetensutvecklingsinsatser för SMF:s internationalisering - överstiger det realiserade utfallet det förväntade.

⁵ Med Förväntat värde avser vi det samlade värdet för aktivitetsindikatorerna som de beslutade projekten "utlovar" att de ska uppnå

⁶ Med Utfall avser vi det hittills inrapporterade utfallet som projekten har uppgett att de realiserat, per 2018-08-31

⁷ Programmålet avser det mål som satts för respektive indikator i programmet

Tabell 2. Aktivitetsindikatorer för Insatsområde 2 – Entreprenörskap

Aktivitetsindikator	Förväntat värde	Utfall	Programmål
Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	425	146	440
Privata investeringar som matchar offentligt stöd till företag (bidrag, EUR)	1 202 058	78 150 (Beviljat privat medfinansiering: 1 024 038)	1 500 000
Deltagande i affärsutvecklande insatser (antal deltagare)	1 505	1 089	1 600
Deltagande i kompetensutvecklingsinsatser för SMFs Internationalisering (antal deltagare)	1 281	1 814	2 000
Deltagande företag i gränsöverskridande marknadsinsatser för internationellt inriktade företag	351	184	360

För insatsområde 3 är finns 5 aktivitetsindikatorer: antal deltagare i insatser som framhåller regionens kulturarv, antal deltagare i insatser för samisk kultur/förhållanden, deltagare som bidrar till användningen av samiska språket, ytareal som får stöd för bättre bevarandestatus, deltagare i insatser för ökad kunskap om grön tillväxt och resurseffektivitet.

Inte heller i insatsområde 3 når man programmålet genom redan uppnådda aktiviteter. Däremot är man väldigt nära för flera av indikatorerna. Närmast är indikatorn deltagare i ökad användning av samiska språk där den redan realiserade måluppfyllelsen är cirka 98 procent. Längst ifrån realiserad måluppfyllelse är man för indikatorerna ytareal som får stöd och antal deltagare i kompetenshöjande åtgärder som bidrar till grön tillväxt och resurseffektivitet.

Tabell 3. Aktivitetsindikatorer för Insatsområde 3 – Kultur och miljö

Aktivitetsindikator	Förväntat värde	Utfall	Programmål
Deltagande i insatser som framhåller regionens kulturarv (antal deltagare)	5 973	8 795	9 000
Deltagande i utvecklingsfrämjande insatser för samisk kultur och samiska förhållanden (antal deltagare)	4 920	8 147	8 500
Deltagande i aktiviteter som bidrar till ökad användning av det samiska språket (antal deltagare)	9 575	9 871	10 000
Ytareal med livsmiljöer som får stöd för att uppnå bättre bevarandestatus (hektar)	2 572 940	160 510	700 000

Deltagande i kunskapsutvecklande eller kompetenshöjande åtgärder som bidrar till grön tillväxt och resurseffektivitet (antal deltagare)	280	64	300
--	-----	----	-----

För insatsområde 4 finns 2 aktivitetsindikatorer: Antal deltagare i gränsöverskridande rörlighet och antal deltagande i gränsöverskridande kompetensinitiativ inom samiska näringar. Ingen av de två indikatorerna har ännu nått programmålen. Lägst måluppfyllelsegrad har vi för kompetensinitiativ inom samiska näringar, där måluppfyllelsegraden uppgår till cirka 30 procent.

Ser vi till förväntade värden så ligger man inom insatsområdet på en måluppfyllelsegrad på över 80 procent.

Tabell 4. Aktivitetsindikatorer för Insatsområde 4 – Gemensam arbetsmarknad

Aktivitetsindikator	Förväntat värde	Utfall	Programmål
Antal deltagare i gränsöverskridande rörlighetsinitiativ	1 210	1 077	1 300
Deltagande i gränsöverskridande kompetensinitiativ inom samiska näringar (antal deltagare)	87	29	100

Den generella bilden från aktivitetsindikatorerna är att måluppfyllelsegraden ser relativt god ut, främst den som gäller för de förväntade värdena men även för de realiserade. I en jämförelse med andra utvärderade program ser vi inte samma stora överskridande av målvärdena för någon av indikatorerna. Detta torde tyda på att man i nordprogrammet arbetar medvetet med programmeringen och med att tolka och vägleda rapporteringen för indikatorerna.

2.4 Slutsatser för programgenomförandet

Summerar vi då analysen av programgenomförandet kan vi dra följande preliminära slutsatser:

- ✓ Fortfarande en viss obalans i programgenomförandet – men programorganisationen arbetar bra för att nå bättre balans
- ✓ En balansgång mellan innovativa projekt och erfarna projektaktörer och samverkanskonstellationer
- ✓ Projektens medvetenhet om och kompetens inom hållbarhetsaspekterna är bäst inom området miljömässig hållbarhet men fortfarande inte fullständigt integrerade hållbarhetsperspektiv
- ✓ Gott läge för genomförandeaktiviteterna

3 Analys av resultat och måluppfyllelse

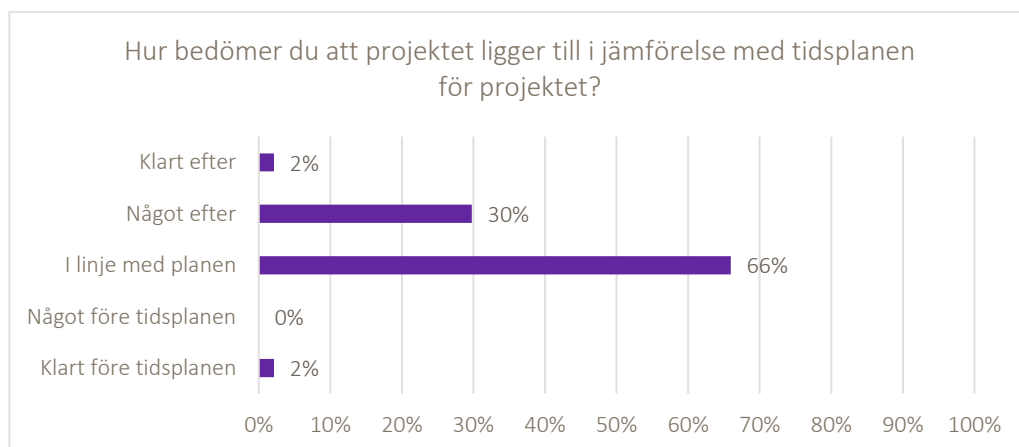
3.1 Översiktlig analys av projektens resultat

I enlighet med vad som beskrivits i inledningen grundas vår översiktliga analys främst på den enkät som ställts till samtliga av programmets projektledare under våren 2018. Inledningsvis presenteras en samlad bild av projektens utveckling för att sedan fortsätta analysen med integrering av hållbarhetsaspekter och betydelsen av det gränsöverskridande inslaget för möjligheterna att nå resultat och bidra till programmålen uppfyllelse.

3.1.1 Projektens interna arbete och organisation

En första viktig aspekt är huruvida projekten håller tidplanerna. Som synes i figuren nedan bedömde 66 procent av svarande projektledare att projektet låg i linje med tidsplanen för projektet och 2 procent även att projektet låg klart före projektets tidsplan. Likväl bedömde endast 2 procent av de projektledare som besvarat enkäten att projektet låg kritiskt till i förhållande till den tidsplan som satts upp.

Figur 11 Projektledares bedömning av hur projektet ligger till tidsmässigt

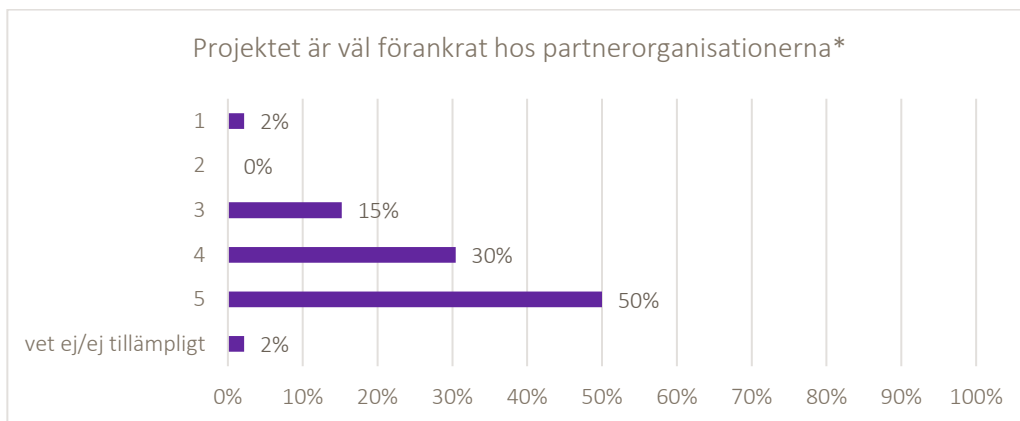

Källa: Egen enkätundersökning

Förankringen hos partnerorganisationerna är viktig på flera sätt och kan dessutom tolkas olika. En klar majoritet av svarande projektledare (80 procent) bedömer att projektet är väl förankrat hos projektets partners. Endast 2 procent har svarat att de inte alls instämmer i detta. Frågan kan ha två dimensioner. Det kan å ena sidan handla om projektets förankring i organisationerna som sådana. Här har vi tidigare sett att förankringen särskilt i de gränsregionala samarbetsprogrammen ofta handlar om personliga relationer och att förankringen i organisationerna inte sällan brister. Detta betyder att det organisatoriska lärandet ofta uteblir. Å andra sidan kan det handla huruvida projektet är gott förankrat på tvärs över landsgränserna.

Figur 12 Projektledares bedömning av projektets förankring hos dess projektpartners

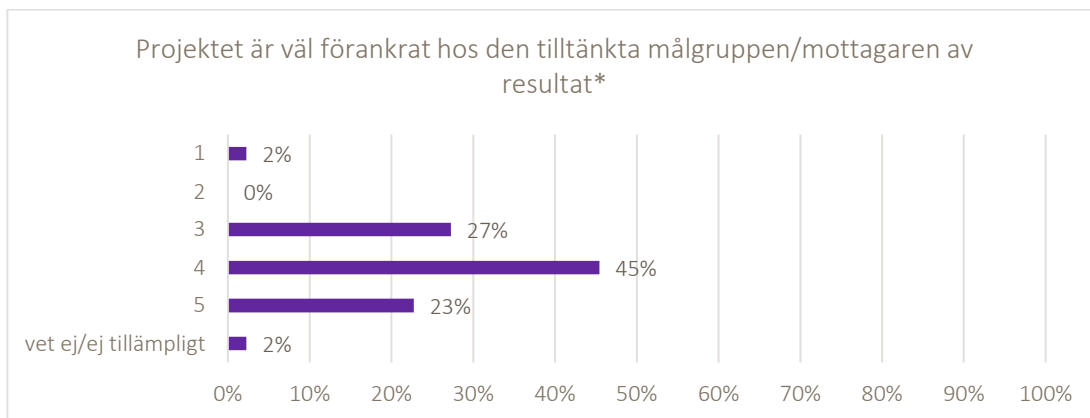

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Tidigare utvärderingar inom de gränsregionala samarbetsprogrammen har visat på att efterfrågan av gränsöverskridande insatser ofta är svag, i synnerhet om vi talar om näringslivets efterfrågan på projektets leveranser. När vi nu ställde frågan om projektets förankring hos den aktuella målgruppen svarar projektledarna generellt att den är god. Hela 68 procent av svarande projektledare instämmer i att projektet är väl förankrat och endast 2 procent har svarat att de inte alls instämmer i detta påstående. Samtidigt noterar vi att nästan 3 av 10 projektledare inte direkt instämmer i att projektet är väl förankrat hos målgruppen eller mottagaren av resultaten.

Figur 13 Projektledares bedömning av projektets förankring hos dess målgrupp

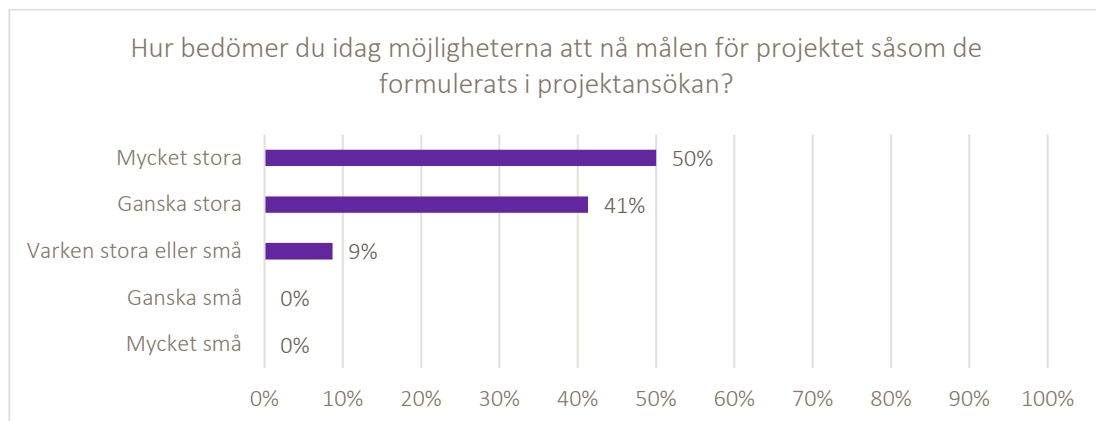
*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Om vi ser till projektledares bedömning av projektets möjligheter att uppnå de uppsatta målen för projektet så menar den stora majoriteten (91 procent av svarande projektledare) anser att projektets möjligheter att nå målen för projektet är stora. Av dessa 91 procent har 50 procent svarat att möjligheterna för detta är mycket stora, samtidigt som ingen projektledare har svarat att möjligheterna är små.

Figur 14 Projektledares bedömning av projektets möjligheter att nå målen för projektet

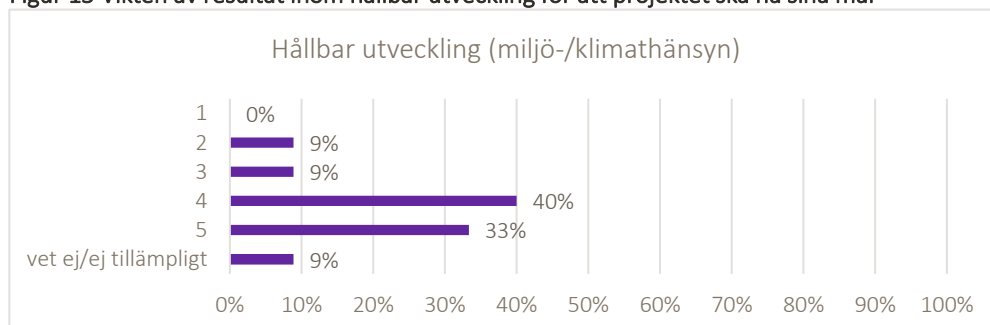
Källa: Egen enkätundersökning

Sammanfattningsvis ser vi att projektens utveckling med avseende på tidsram, förankring internt såväl som externt samt förmåga att nå de mål som initialt satts upp ser lovande ut. Endast någon enstaka projektledare har svarat att projektet ligger kritiskt till tidsmässigt och/eller brister i förankring.

3.1.2 Projektens bedömning av hållbarhetsaspekterna

I projektledarenkäten ombads projektledarna även bedöma hur stor betydelse resultat för olika hållbarhetsaspekter har för att projektet ska nå dess mål, genom att gradera detta på en 1-5-gradig skala (där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt). Hela 73 procent av svarande projektledare bedömer att resultat inom hållbar utveckling är viktigt för att projektet ska kunna nå sina mål. För icke-diskriminering gör 43 procent samma bedömning, medan 36 procent av svarande projektledare instämmer i vikten av resultat inom jämställdhet för att uppnå resultat för projektet som helhet. För det samiska språket gäller detta kriterium främst de samiska projekt där det samiska språket har en central roll som bärare av samernas historia. Här har knappt hälften av svarande projektledare svarat att frågan inte är tillämplig. Dock är det endast en liten del av beviljade projekt där samiska språket har en central roll varför det är svårt att dra några slutsatser av denna del av enkäten.

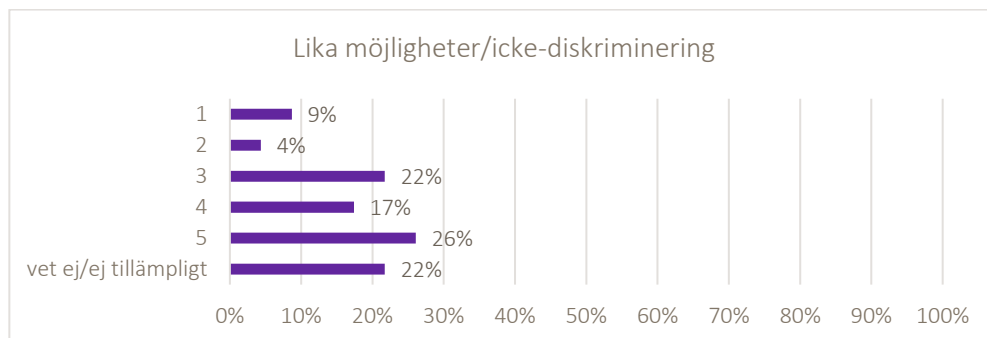
Figur 15 Vikten av resultat inom hållbar utveckling för att projektet ska nå sina mål

Källa: Egen enkätundersökning

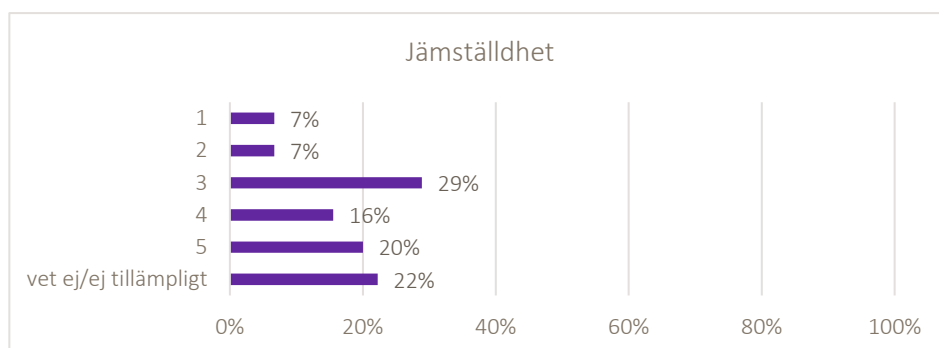
Figur 16 Vikten av resultat inom lika möjligheter för att projektet ska nå sina mål

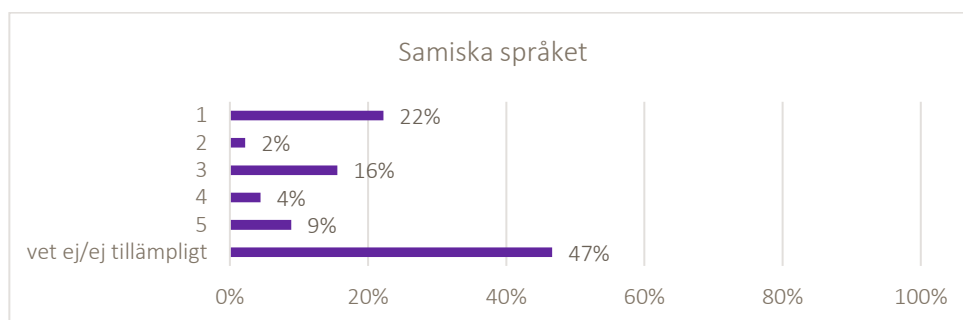
Källa: Egen enkätundersökning

Figur 17 Vikten av resultat inom jämställdhet för att projektet ska nå sina mål

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 18 Vikten av resultat inom det samiska språket för att projektet ska nå sina mål

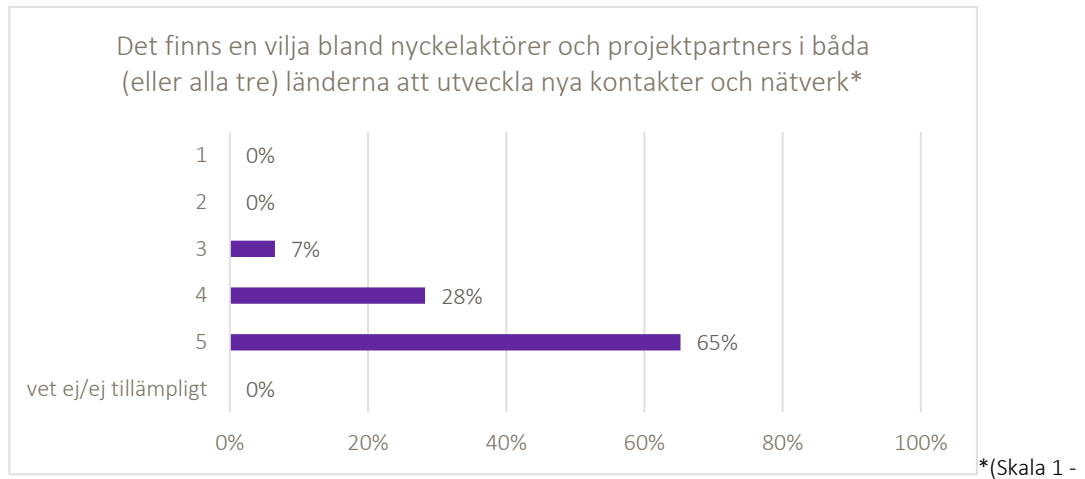

Källa: Egen enkätundersökning

3.1.3 Projektens bedömning av det gränsregionala mervärdets betydelse

Om vi ser till engagemanget för gränsregional samverkan ser vi att 93 procent av svarande projektledare instämmer i att det finns en intern vilja inom projektorganisationen, bland projektpartners samt nyckelaktörer vad gäller att utveckla kontakter och nätverk över gränsen. Vidare ser vi – utifrån figurerna nedan - att 89 procent av svarande projektledare bedömer att det finns en vilja att utveckla gemensamma arbetsätt och metoder över gränsen, medan 91 procent bedömer att det sker ett gemensamt arbete länderna emellan vad gäller att utveckla och genomföra aktiviteter.

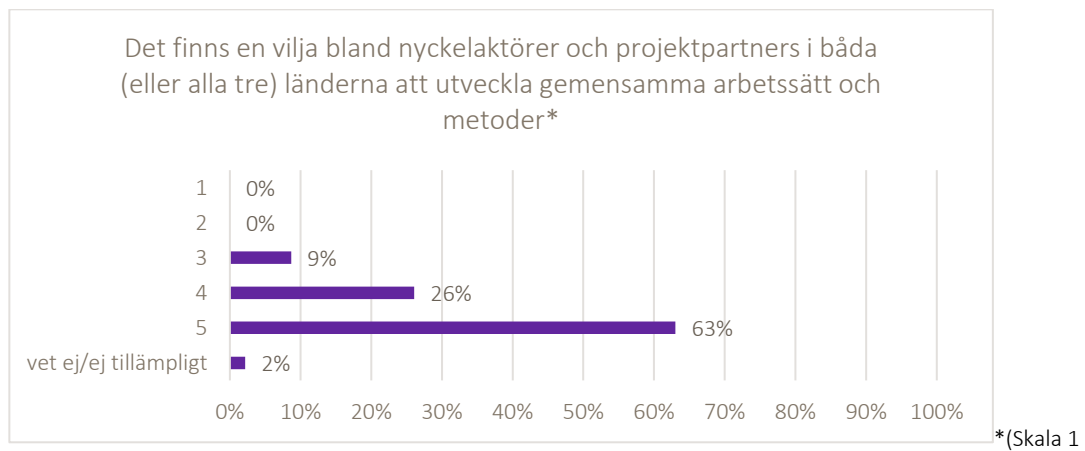
Figur 19 Projektledares bedömning av engagemanget för gränsregional samverkan, med avseende på viljan att utveckla nya kontakter/nätverk

5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 20 Projektledares bedömning av engagemanget för gränsregional samverkan, med avseende på viljan att utveckla gemensamma arbetssätt/metoder

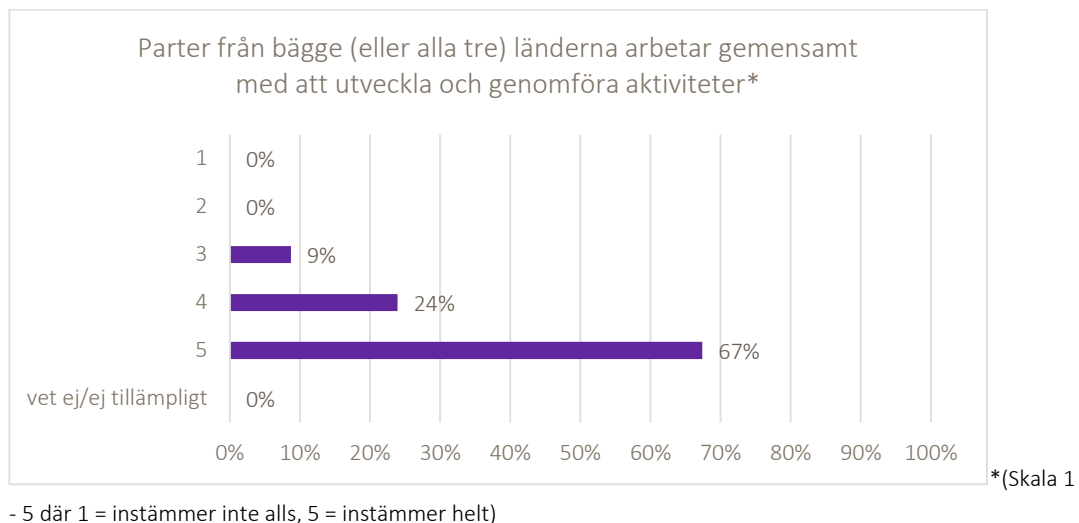

- 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Figur 21 Projektledares bedömning av engagemanget för gränsregional samverkan, med avseende på huruvida det sker ett gemensamt arbete med att utveckla/genomföra aktiviteter

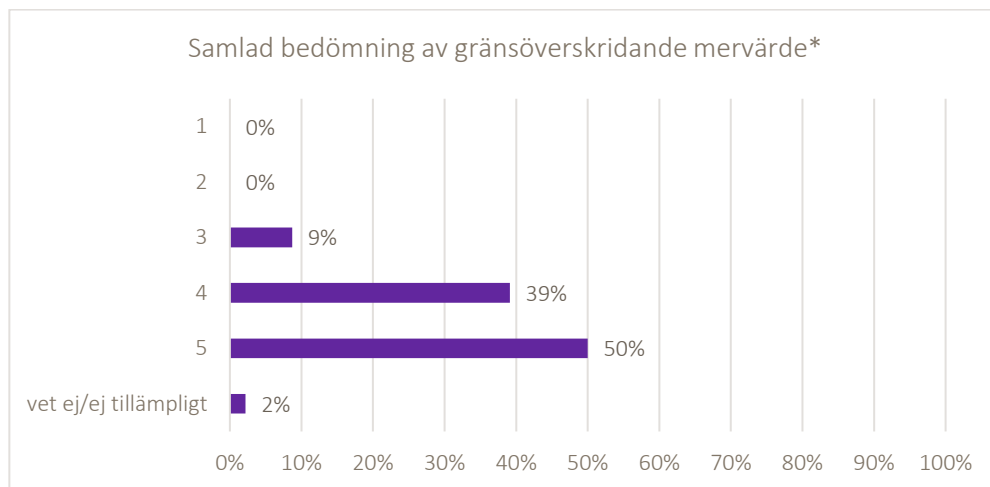
Källa: Egen enkätundersökning

I enkäten ingick även frågor om huruvida det gränsöverskridande arbetssättet, med partners i olika länder, bidrar till ett mervärde för projektet på något av följande sätt: Utveckling av nya kontakter och/eller nätverk, Lärande, erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring, Tillgång till nya verktyg, arbetssätt, metoder etc., Lösningar på gemensamma utmaningar/problem, Möjliggör sammanslagning av resurser för större gemensam potential, Större eller bredare målgrupp, Möjliggör samsyn och utveckling av gemensamma strategier, Möjliggör gränsöverskridande matchning och rekrytering samt Tillgång till andra/nya kunskaper och kompetenser. För samtliga av dessa alternativ instämde en majoritet av svarande projektledare i att det gränsöverskridande arbetssättet tillför ett mervärde. De aspekter för vilka projektledare i högst utsträckning instämde i detta var Utveckling av nya kontakter och/eller nätverk, Lärande, erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring samt Lösningar på gemensamma utmaningar/problem (där 98 procent av svarande projektledare instämmer i de två förstnämnda respektive 95 procent för den senare).

Slutligen ingick även en fråga om projektledarnas samlade bedömning av det gränsöverskridande mervärdet. Svaren på denna fråga presenteras i figuren nedan där vi ser att 89 procent av svarande projektledare instämmer i att det gränsöverskridande arbetssättet, med partners i olika länder, i stort bidrar till ett mervärde för projektet. Jämför vi detta med svaren från andra gränsregionala program bedömer vi det som att synen på det gränsöverskridande mervärdet i nordprogrammet är betydligt mer framträdande och sätter större avtryck i projekten än i många andra program.

Figur 22 Projektledares bedömning av det gränsöverskridande mervärdet i stort

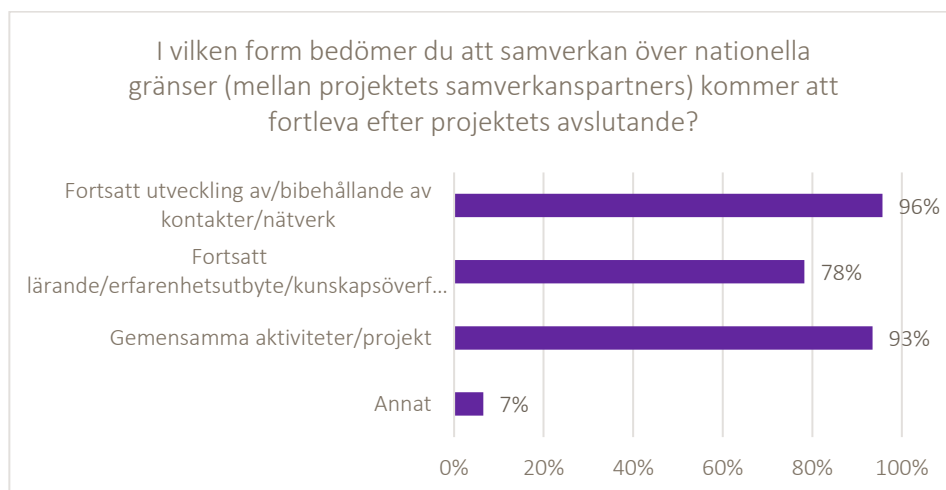

*(Skala 1 - 5 där 1 = instämmer inte alls, 5 = instämmer helt)

Källa: Egen enkätundersökning

Slutligen ställdes i enkäten även frågan gällande i vilken form den gränsöverskridande samverkan, mellan involverade partners, skulle kunna fortgå efter projektets slut. I detta fall gavs möjlighet att välja flera svarsalternativ. Som figuren nedan visar anses samtliga tre alternativ vara tänkbara former för fortsatt samverkan över gränsen och med hänsyn till de höga värdena är det tydligt att en stor andel projektledare ser att samverkan kan fortgå i fler än ett av de tre alternativ som ges i figuren nedan.

Figur 23 Projektledares bedömning av hur gränsöverskridande samverkan mellan partners kommer att fortgå efter projektavslut

Källa: Egen enkätundersökning

3.1.4 Slutsatser från den övergripande projektresultatanalysen

Sammanfattar vi så den övergripande projektresultatanalysen vill vi poängtera följande slutsatser:

- ✓ Projekten ligger i linje med tidplanen och bedöms ha goda förutsättningar att nå projektmålen
- ✓ Projekten är väl förankrade hos projektpartners
- ✓ Projekten är relativt väl förankrade i sina målgrupper
- ✓ Projekten har i relativt hög grad integrerat de miljömässiga hållbarhetsaspekterna i sitt genomförande
- ✓ Övriga hållbarhetsaspekter är bristfälligt integrerade i merparten av projekten
- ✓ Projekten lägger stor vikt vid de gränsöverskridande mervärdena som verktyg för resultatskapande – även på lång sikt

3.2 Fördjupad analys av projektens resultat inom insatsområde 1

I den fördjupade analysen av projektens resultat inom insatsområde 1 ligger fokus i de två första avsnitten på projektens förmåga att bidra till att de två specifika målen för insatsområdet uppnås, dels frågan om innovationshöjd och kommersialiseringsförmåga som knyter an till det specifika målet om att stärka företagets förmåga att kommersialisera innovationer, dels frågan om att skapa förutsättningar för att delta på den europeiska forskningsarenan (ungefär likalydande formulerat i programmets specifika mål).

Därutöver analyserar vi särskilt vilken betydelse det gränsöverskridande arbetet har haft för projekten och för projektens förmåga att bidra till programmålen. På vilka sätt skapar gränsöverskridandet mervärden för projekten och hur sker den gränsöverskridande samverkan i projekten. På ungefär samma sätt behandlar vi sedan frågan om hållbarhetsaspekterna, t.ex. integrering av hållbar naturmiljö, jämställdhet, etc. Slutligen belyser vi kortfattat frågan om projekten och projektresultatens hållbarhet över tid, dvs. vad händer efter det att projektperioden är slut.

Hela detta avsnitt bygger på de tre genomförda dialogseminarierna i Tromsø, Luleå och Oulo genomförda Maj – Augusti 2018 och med representanter för totalt 15 medverkande projekt. Som nämnts har fokus varit hela projekten – oberoende av var seminarierna genomförts och vem som medverkat.

3.2.1 Innovationshöjd och kommersialiseringsförmåga

De projekt som deltagit i våra dialogseminarier ska till en del skapa resultat genom att stärka företagets förmåga att kommersialisera innovationer. Vi finner bland projekten en relativt stor spännvidd mellan mer generella innovationssamarbeten mellan akademi/institut å ena sidan och ofta relativt stora och löst definierade grupper av företag å andra sidan; och mer specifika samarbeten mellan universitet/institut och några få enskilda företag.

Den första kategorin projekt handlar t.ex. om att skapa nya produkter, produktionsprocesser och innovationer ur en ny teknik såsom 3d-printing, inblandning av träfiber i polymerbaserade

kompositmaterial, ersättande av betong med trä i byggnadsmaterial, nya billiga tekniker för rening av rökgaser i mindre pannor, för eller innovativ affärsutveckling genom att nyttja digitaliseringens möjligheter, osv. Bland dessa projekt är variationerna stora, när det gäller hur nära utvecklingen av kommersialiserbara produkter som projekten är. I något enstaka fall har man redan satt nya produkter på marknaden – t.ex. projektet I3, som varit bidragande i utvecklingen av digitala system för småbåtshamnar för företaget On Line Marina. Men i andra fall handlar projekten framför allt om att i olika typer av samverkan med företagen testa metoder och idéer som längre fram kan komma att sättas på en marknad. En del av projekten har företagen närmare sig i arbetet. I andra fall drivs utvecklingsarbetet i relativt hög grad som ett forsknings- och utvecklingsprojekt inom akademi/institut för att längre fram söka sig närmare samarbeten med företagen. Ett exempel är projektet NYEP som syftar till att utveckla en ny och billig teknik för rening av rökgaser i förbränningsugnar, som om man i de tester man utför skulle hitta en möjlighet att införa rening också i mindre anläggningar som exempelvis braskaminer och liknande. Här har man inte involverat de företag som så småningom skulle kunna sätta en produkt på marknaden ännu, trots att man såvitt vi kan bedöma har kommit relativt långt i produktutvecklingsarbetet.

Det är vår bedömning att merparten av dessa projekt har en relativt hög innovationshöjd, deras utvecklingsarbeten ligger samtidigt relativt nära kommersialiserbara produkter och processer även om det är vår bedömning att merparten av sådana kommersialiseringsprocesser inte kommer att ske inom ramen för de beslutade projekten. Samtidigt bedömer vi att närheten till kommersialisering av produkter och processer ändå är god, vilket förmodligen förklaras av universitetens och institutens relativa närhet till företagens praktik, i synnerhet i jämförelse med många andra program och lärosätens medverkan.

För den andra typen av projekt, som rör mer specifika utvecklingsarbeten, fyller innovationer för nya produkter på marknaden en mer omedelbar roll. De företag som man föreställer sig ska svara för kommersialiseringen är ofta mer konkret involverade i arbetet. Innovationshöjden är ofta stor även i denna typ av projekt, däremot kan man kanske se det som att många idéer är snävare avgränsade och skalbarheten därigenom också mer begränsad. Några exempel är projektet Sea Surf Snow som försöker ersätta plastbaserade material med material baserade på sjögräs/tång i komposit för sport och projektet WAX som arbetar med att ersätta syntetiska vaxer med naturbaserade genom att ta tillvara restprodukter från exempelvis bärindustrin i Nordregionen.

Det är vår bedömning att även dessa projekt har en hög innovationshöjd. Närheten till kommersialiserbara produkter varierar. Samtidigt är sårbarheten stor i flera av projekten då de företag som deltar ofta är mycket små.

Det är vår bedömning att programmets portfölj har en blandning av projekt som bygger vidare på tidigare arbeten och som ibland har en bit kvar till kommersialisering, men där projektmetodiken och de starka banden mellan aktörerna längs bottenvikskusten borgar för systematik och måluppfyllelse på sikt och projekt som också de är nyskapande, har närmre till kommersialisering men som involverar risker kopplade till de företag som ska svara för kommersialiseringen.

3.2.2 Förutsättningar för att delta på den europeiska forskningsarenan

Flera av projekten har som mål att skapa förutsättningar för regionens aktörer (både akademi och företag) att delta på den europeiska forskningsarenan, mer konkret uttryckt genom att få ansökningar till Horisont 2020 godkända. Här finns en historia av framgångsrika ansökningar från aktörerna i programmet, främst från Luleå Tekniska Universitet, Oulu Universitet, Universitetet i Tromsø och Centria.

Bland de projekt som deltog i våra seminarier finns flera som aktivt och strategiskt arbetar mot att nå detta mål, såsom projektet Flexible Electrodes (Flexibla Transparenta Ledande Filmer som Electroder) eller projektet AMCA. I projektet Flexible Electrodes är syftet att utveckla forskningsaktörernas kunskap om den här typen av material och den potential som de erbjuder. I AMCA är syftet att beskriva hur man kan bygga en arkitektur och färdplan för dataöverföring i det arktiska området.

De utmaningar som dessa och andra projekt inom Nordprogrammet möter när det gäller detta specifika mål handlar om att tima projekten med rätt typ av utlysningar inom Horizont 2020. Att bygga nätverksbaserad kunskap i förväg, för att sedan stå redo när en utlysning kommer kan vara en vanskelig strategi. I fallet AMCA menar man att aktuella utlysningar inte riktigt har matchat de områden man specialiserat sig inom. I fallet med Flexible Electrodes handlar utmaningen närmast om att man behöver arbeta med bredare samverkanskonstellationer än de man har inom Nordområdet.

Det är vår bedömning att projekten bidrar till att stärka regionens förmåga att ingå i projekt och insatser på den europeiska forskningsarenan. Intervjuerna antyder dock att konkurrensen hårdnar, utlysningarna blir bredare vilket ofta kräver större konsortier och fler experter än tidigare. En viktig faktor bakom projektens relativa betydelse här är långsiktigheten i de projekt som programmet satsar på. Att bygga upp en sådan kompetens tar lång tid och sträcker sig vanligtvis över betydligt längre perioder än tre år.

3.2.3 Gränsregionala mervärden i projekten

För flera av projekten är de gränsregionala mervärdena mycket tydligt integrerade. Det vi ser är främst två typer av gränsregionala mervärden. För det första är det om sådana som handlar om att man delar en utmaning på de olika sidor av gränsen som gör att man har mera gemensamt med samarbetsparters inom Nordområdet än med partners inom respektive nation fast längre söderut. Flera av projekten adresserar utmaningar kopplade till kallt klimat, t.ex. AMCA eller Arctic Ecocrete där man försöker ersätta betong i byggnadsmaterial för att sänka byggkostnaderna i kallt klimat. Andra projekt bygger sina mervärden på tillgången till gemensamma naturresurser, t.ex. träet i byggmaterial som är en grund för mervärdena i flera projekt eller WAX och Sea Surf Snow-projekten.

Annars är det istället kompletterande kompetenser som i huvudsak bygger de gränsregionala mervärdena i programmet. Detta grundar sig i sin tur på de täta banden mellan de samverkande aktörerna, framför allt mellan LTU:s och tekniska Oulo universitet forskningskompetens samt finska Centrias nära koppling till näringsliv och tillämpning. Utmaningen handlar i hög grad om Norge, där det oftast är svårare att se det tydliga mervärdet av den gränsöverskridande samverkan i projekten.

Det är vår bedömning att de gränsregionala mervärdena är väl integrerade i projekten, även om vissa variationer finns. Utmaningen är fortfarande den norska delen av programområdet som i betydligt lägre utsträckning ingår i dessa projekt. Jämfört med erfarenheter från andra interregprogram är samverkan över gränserna i hög grad aktiv och integrerad i genomförandet av projektens aktiviteter i Nordprogrammet.

3.2.4 Integrering av hållbarhetsaspekter

Projekten utgår i hög grad från att de innovationer man arbetar med ska möta olika typer av miljömässiga utmaningar. Detta ser vi projekt som CLT, C3TS, Rökgasrening m.fl. De är alla utmärkta exempel på hur hållbarhetsaspekterna byggts in som drivkrafter i projektens innovationsprocesser.

Ser vi däremot till andra aspekter av hållbarheten, t.ex. jämställdhet mellan män och kvinnor, så saknas i stort sett genomgående motsvarande medvetenhet och insikt i hur sådana aspekter också kan integreras i innovations- och affärsmodeller. Många av projekten, inom detta teknikdominerade och ofta typiskt manligt kodade forskningsfält, leds annars av kvinnor och man ser utmaningen i att rekrytera kvinnor till såväl forskningen som tekniskt orienterade företag i regionen. Man har i någon mån adresserat detta i projekten, t.ex. i projektet Arctic Ecocrete som vänder sig till den likaledes manligt dominerade byggsektorn.

Men den övergripande bilden blir att projekten har förmått att integrera en miljömässig hållbarhet men har inte arbetat aktivt med övriga aspekter av hållbarhet.

3.2.5 Långsiktigt hållbara resultat

De flesta projekten som närmar sig avslut avser att ta projektresultaten med sig in i nya projekt, eller har redan gjort så. Man har bland utvärderare länge diskuterat för- och nackdelar med s.k. pärlbandsprojekt, dvs. där ett projekt följer på ett annat.

Det är vår bedömning att projekten i insatsområde 1 svarar mot en nödvändig balans mot att kunna leverera nytta inom ramen för projekten, att ha en god potential i att leverera nytta under nästföljande projekt samt att faktiskt också långsiktigt bygga upp konkurrenskraftiga och innovationskapande kunskapsmiljöer.

En viktig fråga för programmet är att också långsiktigt följa projektens bidrag till programmålen, även i det längre tidsperspektivet än tre år.

3.2.6 Slutsatser för den fördjupade analysen av projektens resultat i insatsområde 1

Baserat på analysen från dialogseminarierna drar vi följande preliminära slutsatser från analysen av projekten inom insatsområde 1:

- ✓ Projekten bidrar i relativt hög grad till att stärka företagens förmåga till kommersialiserbara innovationer – innovationer är resultatet av långsamma processer och framgångsrika projekt har ofta en lång historia
- ✓ De historiskt upparbetade banden, jämförelsevis täta miljöerna och goda kommunikationerna längs bottenvikskusten ger goda förutsättningar för gränsöverskridande samverkan i Bottenviksregionerna, kopplingen mellan Bottenviksregionerna och det övriga programområdet, främst de norska miljöerna, är en större utmaning av flera skäl
- ✓ Projekten bidrar i relativt hög grad till att stärka regionens möjligheter att verka på den europeiska forskningsarenan – men konkurrensen är hård och det krävs sannolikt starkare konsortier än de som kan byggas bara i nordområdet
- ✓ Framgångsrika projekt bygger på tydliga gränsöverskridande mervärden där kompetenser från olika sidor gränsen kan kombineras och där den ömsesidiga nyttan av resultat och innovationer är stor

- ✓ Projekten har ofta lyckats väl när det gäller att integrera en miljömässig hållbarhet i att skapa mervärden från projektet. När det gäller andra hållbarhetsaspekter är dessa generellt svagt utvecklade och det saknas en insikt i hur sådana aspekter kan integreras.
- ✓ Projekten är ofta s.k. pärlbandsprojekt, dvs. deras resultat tas vidare i ett nytt projekt som i hög grad bygger vidare på det tidigare. Avgörande för hur vi ska bedöma dessa projekt är deras förmåga att leverera mot programmålen inom ramen för projektperioden utöver deras långsiktiga kunskapsuppbyggande bidrag.
- ✓ Framgångsrika projekt är ofta uppbyggda kring ett begränsat antal partners med god stabilitet
- ✓ Innovativa projekt kan ha stor potential men innehåller också risker genom riktigt små företag

3.3 Projektens bidrag till programmålen

Som framgått från avsnitt 3.2 är det utvärderarnas bedömning att projekten inom insatsområde 1 med relativt god förmåga förefaller kunna bidra till de två programmålen att stärka företagens förmåga till kommersialiserbara innovationer och att stärka regionens förmåga att verka på den europeiska forskningsarenan. I detta avsnitt ska vi därför se till projekten inom de övriga insatsområdena, dvs. områdena 2 – 4.

3.3.1 Jämförande programmålsanalyser för insatsområdena 2 – 4

I detta avsnitt presenterar vi analysen av projektens bidrag till programmålen för insatsområden 2-4. Dessa baserar sig som nämnts inledningsvis på en jämförande analys, som drevs i samverkan med programansvariga vid ett gemensamt analysseminarium. Totalt diskuteras 8 case i detta avsnitt fyra olika jämförelser.

3.3.1.1 Nordic Business Support-Visit Arctic Europe

Nordic Business Support (NBS) och Visit Arctic Europe (VAE) är båda två projekt inom insatsområde 2. Entreprenörskap. NBS har en budget om cirka 1,9 miljoner euro, medan VAE har en budget om cirka 6,5 miljoner euro. Projekten har det gemensamt att de båda i sin verksamhet vänder sig till företag. NBS har som mål att öka och utveckla affärsrelationer mellan de nordliga regionerna av Finland, Norge och Sverige och har vänt sig till företag inom ett flertal näringar. Mer specifikt har målet bestått i att öka klustersamarbeten länderna emellan. VAE – med sitt mål om att utveckla de nordliga regionerna av Finland, Norge och Sverige till en gemensam gränsöverskridande, högkvalitativ turistdestination – har istället vänt sig till företag inom besöksnäring specifikt.

Mot bakgrund av detta har även aktiviteterna skilt sig åt mellan de båda projekten. NBS har erbjudit medverkande företag aktiviteter som affärsrådgivning, match-making, informationspaket, affärsdelegationer, föreläsningar och seminarier medan en stor del av VAE istället handlat om det gemensamma samarbete som projektet bygger på de gemensamma utmaningar men även styrkor som har identifierats för de tre regionernas besöksnäring. Mer specifikt har VAE som syfte att öka nätverkandet och samverkan mellan regionernas SMF, ökad tillgänglighet i det område som projektet täcker, utvecklad marknadsföring samt forskning- och utvecklingsaktiviteter kring framtida trender inom området. Projektaktiviteter har exempelvis inkluderat möten, utflykter, studieresor,

produktworkshops samt utvecklandet av gemensamma riktlinjer för marknadsföring, utvecklandet av resepaket, finansiering av studier, roadshows, reklam och kampanjer.

Projektägare för NBS har varit Uleåborgs stad, med Norrbottens Handelskammare och Bedriftskompetanse AS som projektpartners. Projektet föregicks av två liknande Interreg projekt (Nordic Business Link och Nordic Business Link 2.0). Projektägare för VAE var Finnish Lapland Tourist Board med Swedish Lapland Visitors Board och NordNorsk Reiseliv AS som projektpartners. Dessa är projektpartners med naturlig koppling till turistindustrin i den aktuella regionen och därmed även stor kunskap om sektorn och dess behov. Dessa är också aktörer som har möjlighet att nätverka och mobilisera relevanta besöksnäringföretag.

Både NBS och VAE bedöms vara projekt som nått ett stort antal företag och därmed även individuella deltagare. För NBS gäller att 54 regionala seminarier - med ett ungefärligt deltagarantal om 1 800 deltagare – genomförts. Övriga resultat är 26 affärsdelegationer med 212 deltagande företag, 26 affärsöverenskommelser samt 113 företag involverade i löpande gränsöverskridande samverkan. Projektet har även bidragit till utvecklandet av Altan Construction Cluster.

NBS har uppnått majoriteten av dess uppsatta mål, framförallt de som handlat om att organisera investeringsseminarier. Mål kopplade till de skräddarsydda B2B-mötena och klusterseminarierna uppnåddes delvis. Projektet har framförallt genererat utökat nätverkande mellan de medverkande företagen. Mer konkreta utfall av projektet för företagen har varit svårare att finna. För VAE syns resultat som drygt 700 deltagare i de event som projektet ordnat, samt etablerade samarbeten och avtal med 12 st. operatörer/arrangörer för inkommande chartertrafik till regionen, något som enligt projektägaren resulterat i ett stort antal nya besökare enligt mätningar av hotellnätter. Vidare utvecklades 78 nya gränsöverskridande resepaket. VAE har både tydligt utvecklat turistindustrin i regionen och skapat arbetsmöjligheter i samma område. VAE uppfattas som ett projekt som varit smart riggat – där gemensamma utmaningar tvärs över gränsen legat till grund för projektet - såväl som väl genomfört och kommunicerat. Då projektet haft ett separat arbetspaket för utvecklandet av indikatorer har det i sin kommunikering av projektresultaten även tydligt kunnat lyfta fram projektets framgångar.

Utvärderarnas bedömning är att de två projekten återspeglar en ofta förekommande projekttyp i interregprogrammen och en mindre ofta förekommande. Ser vi till NBS bedömer vi att grundidén för projektet är att skapa ett utbyte av kunskap och erfarenheter företag emellan på tvärs över gränserna, och att idéer och tankar om eventuella gränsöverskridande mervärden ska uppstå i dessa möten och företagen emellan. Företagen förväntas investera i den tid som detta nätverkande ger utan att på förhand ha en tydlig idé om vilket utbytet av nätverken kan komma att bli.

När det gäller VAE däremot uppfattar vi att man i projektet har byggt in en tydlig idé om hur man skapar och drar nytta av det gränsöverskridande mervärdet. Man bygger ett gemensamt koncept genom att dra nytta av den större kritiska massa – av attraktioner och aktiviteter – som samverkan över gränserna ger. Här gör man aktiviteterna i projektet tillsammans med målgruppen på ett i grunden annorlunda sätt, såsom vi bedömer det.

Vår bedömning är att VAE har mycket god potential att bidra till programmålen om att flera SMF ska ha en gränsöverskridande affärsmodell (genom de gemensamt paketerade upplevelser och aktiviteter som nu utvecklas bland besöksnäringföretagen) som ett direkt resultat av projekten och att dessa också (genom avtalen med inkommande charterarrangörer) kommer att öka antalet besökare och därmed exporten.

Vår bedömning är att NBS också har möjligheter att påverka målen i positiv riktning, men att den kopplingen inte är lika stark som för VAE.

3.3.1.2 Felles Fjellrev Nord-Tornedalens Sommarsik

Tornedalens Sommarsik är uppdelat i två projekt, områdena kultur/kulturarv och natur. Kultur- och kulturarvsprojektet har en budget på cirka 850 000 euro, medan det naturinriktade projektet har en budget om cirka 460 000 euro. De övergripande målen för kultur/kulturarv är att stärka kunskap och engagemang kring Tornedalens fiskekultur och förbättra dess dragningskraft bland områdets fiskare, invånare, besökare och speciellt ungdomar. Målet med naturprojektet är att skapa förutsättningar för hållbar vård av sikbeståndet i Torne älv, som bidrar till levande fiskekultur.

Felles Fjellrev å sin sida, har en budget på cirka 1,3 miljoner euro och projektets mål är att skapa förutsättningar för ett mer kostnadseffektivt bevarandearbete för fjällräv. Man vill säkra artens fortlevnad i områden där den finns idag men också öka artens utbredning där den tidigare funnits. Projektet vill lyfta fram fjällräven som en symbolart för hotade arter och den känsliga fjällmiljön. Båda projekten ligger inom insatsområde 3. Kultur och miljö.

En stor skillnad mellan projekten är att Tornedalens Sommarsik är två projekt med olika mål och målgrupp, det ena med fokus på natur och det andra med fokus på kulturarv, medan Felles Fjellrev är ett projekt som fokuserar på natur. Gemensamt för projekten är att de vill lyfta fram en art eller verksamhet som symbol för sitt geografiska område: på samma sätt som fjällräven har ett starkt symbolvärde vill man i Tornedalen använda sikfisket som ett sätt att profilera området. För Tornedalens Sommarsik kultur och kulturarv är samordnande stödmottagare Lapland university of applied sciences (Lapland AMK) och övriga stödmottagare är Haparanda samt Torneå stad, medan projektägaren för naturprojektet är densamma fast med Naturresursinstitutet Luke, Länsstyrelsen i Norrbotten och Tornedalens folkhögskola som projektpartners. Samordnande stödmottagare för Felles Fjellrev är Länsstyrelsen i Norrbottens län, övriga stödmottagare är Metsähallitus (Forststyrelsen), Stockholms universitet och Stiftelsen Norsk Institutt for naturforskning (NINA). Vad gäller samverkan över gränsen fokuserar Felles Fjellrev på att skapa ett kostnadseffektivt bevarande av fjällräven, medan Tornedalens Sommarsik har mer fokus på relationsbyggande över gränsen under mottot "en by två riken". Projektet i Tornedalen har involverat ett stort antal intressenter såsom fiskelag och byaföreningar längs Torneälven. Felles Fjellrev nämner inga andra aktörer än de som finns angivna som stödmottagare.

En ytterligare viktig skillnad mellan de två projekten är projektägarna och parterna, där Sommarsikprojektet i hög grad drivs av ideella krafter medan Felles Fjellrev är ett offentligt drivet projekt.

De förväntade resultaten handlar i Felles Fjellrev om att skapa en god kontakt mellan förvaltare och forskare som arbetar inom området och därigenom få nya kunskaper om vilka åtgärder som passar bäst och när de ska utföras. Man vill också skapa miljövinster genom att samarbeta inom ett stort geografiskt område och slutligen hoppas man kunna ge allmänheten bättre kunskap om fjällräven och därmed större respekt vid vistelse i den sårbara fjällmiljön. I Tornedalens Sommarsik - natur finns förväntningar om att producera information kring sikens lekvandring och lekplatser i Torneälven samt att göra en bedömning av de nuvarande förutsättningarna för naturlig yngelproduktion. Vidare önskas en utredning kring områden för sikens födoing och framtagande av allmän information för hållbart bruk av sommarsiken i Torneälven. Projektet Sommarsik - kulturarv vill uppnå bättre medvetenhet bland målgrupperna om sikens kulturtradition och betydelse för området, tillgängliggöra ett attraktivt kunskapspaket om fiskekulturen samt en plan för ett gränsöverskridande naturrum vid Kukkolforsen med utgångspunkt i Fiskemuseet. Slutligen

önskas att målgruppen knyts starkare till fiskekulturen och inspireras till gränsöverskridande verksamhet.

Tornedalens Sommarsik anordnar årligen Sikfesten som är ett gränsöverskridande evenemang för att hylla vandringsvikens uppstigning till älven, vilket de lyfter som ett exempel på lyckat resultat av projektet. Projekten inom ramen för Tornedalens Sommarsik är nya och bygger inte vidare på tidigare projekt medan Felles Fjellrev startades för första gången år 2010–2013, med så goda resultat att projektet förlängdes. Det finns en fälthandbok om fjällräv från 2005 men det är inte en produkt av Interreg, det är dock samma organisationer som deltar i Felles Fjellrev som gett ut den.

Utvärderarnas bedömning är att båda projekten har ett tydligt gränsöverskridande mervärde, i det att man i båda fallen har en naturresurs som i sig själv är gränsöverskridande och att man i fallet med Felles fjellrev har två skilda förvaltningssystem som skapar hinder för en effektiv förvaltning medan man i Sommarsik försöker bygga på ett gemensamt kulturarv för att tillvarata och "förvalta" naturresursen på ett hållbart sätt. Såvitt vi kan bedöma är båda projekten intressanta och goda exempel på ett väl fungerande gränsöverskridande samarbete.

Vår bedömning är att båda projekten har god potential att ge ett tydligt bidrag till programmålet om stärkt bevarandestatus och att det gränsöverskridande mervärdet är särskilt tydligt i detta. Sommarsik har också redan visat goda möjligheter att bidra till målet om att stärka kulturarvet och då ett kulturarv både baserat på ett gränsregionalt mervärde men också på en gränsöverskridande naturresurs.

3.3.1.3 Rampen/Ramppi-Arctic Labour

De båda projekten Rampen och Arctic Labour går att finna inom insatsområde 4 Gemensam arbetsmarknad. Rampen – som är ett relativt litet projekt – har haft en budget om cirka 240 000 euro. Sverigefinska högskolan har varit projektägare, med Peräpohjolan Kansanopiston kannatusyhdistys och Haparanda kommun som partners. Arctic Labour har haft en något större budget att tillgå, närmare bestämt cirka 710 000 euro. Projektägare har varit Oulun seudun koulutuskuntayhtymä (The Oulu Region Joint Authority for Education, Osekk) med norska Bedriftskompetanse och svenska Stiftelsen Utbildning Nord som projektpartners.

Projektet har det gemensamt att de båda är på temat kompetensförsörjning och vill skapa en mer rörlig arbetsmarknad över landgränserna. Samtidigt har de olika ingångar där det kanske främsta exemplet är att Rampen tydligt vänder sig till arbetslösa ungdomar för att öka deras möjligheter till egenförsörjning. Arctic Labour tar istället ett bredare grepp om frågan genom att vilja upprätta en gemensam arbetsmarknadsregion där näringslivets behov i högre grad matchas med tillgänglig arbetskraft. Projektet vill utveckla funktioner, eller närmare bestämt samverkan mellan olika funktioner – såsom näringslivet, offentliga arbetsgivare, utbildningsanordnare, arbetssökanden, m.fl. – för att underlätta rekrytering av arbetskraft. Även Rampen har innefattat att utveckla samverkansformer mellan de i projektet relevanta aktörerna.

Rampen vänder sig till ungdomar – eller så kallade "Neets" (unga personer utan sysselsättning: "Not in Education, Employment, or Training"⁸) – i syfte att ge dessa tillgång till en större arbetsmarknad genom att samarbeta över gränsen Haparanda-Tornio. I detta ingår även att ge ungdomarna större sociala nätverk och kontakter genom fritidsaktiviteter. Andra aktiviteter har fokuserat på att rusta deltagande ungdomar inför jobbsökande genom olika typer av workshops och coaching, däribland

⁸ På svenska används också benämningen UVAS – unga som varken arbetar eller studerar.

CV-skrivande och stöd i att söka sommarjobb. Kyrkan har även funnits med som en knutpunkt i aktiviteterna. Arctic Labour baseras på idén om att det ska råda en obalans i arbetsmarknaden de tre länderna emellan, något som framförallt gäller för yrkesutbildade. I Norge fanns vid projektets start ett stort behov av arbetskraft, medan man menade att det i Finland och Sverige snarare var ett överskott på arbetskraft (i förhållande till den efterfrågan som finns) i de aktuella regionerna. Mot bakgrund av detta har projektet försökt skapa större mobilitet över gränserna, där en av insatserna varit att utveckla en modell för stöd till de som vill ha hjälp med att söka arbete på andra sidan gränsen. Mer specifikt har projektet omfattat aktiviteter som studiebesök men även olika former av mer individuell coaching såsom språkträning och övning i att skriva CV. Med andra ord finns många likheter mellan de aktiviteter som de båda projekten genomfört. Vi uppfattar dock Arctic Labour som ett projekt med ett tydligare arbetsmarknadsfokus, medan Rampens fokus har varit tudelat, både på arbetssökande och mer sociala aktiviteter för de berörda ungdomarna. Skillnader som är naturliga med tanke på projektens olika målgrupper.

Denna skillnad i fokus ligger även i linje med de uppsatta målen och vidare resultaten för respektive projekt. Rampen har haft som mål att nå ut till 150 ungdomar, ett mål som projektet uppnått. Det finns – utifrån det material vi haft att tillgå – ingen dokumentation på att någon av de deltagande ungdomarna har fått ett arbete. Däremot bekräftar projektledaren i intervju att projektet generellt varit givande för de ungdomar som deltagit i det. De unga kan sägas ha kommit närmare arbetsmarknaden genom de insatser som genomförts.

Vad gäller resultat för Arctic Labour har fem av deltagarna fått arbete vilket är hälften av de tio deltagare i arbete som projektet satt upp som ett av dess mål. Övriga exempel på resultat – om än att betrakta som mer kortsiktiga – är att 18 personer deltagit i projektets coaching-program, samt att 25 svenska och finska studenter varit på studieresa i Tromsø.

Utvärderarna bedömer det överlag svårt att avgöra vilka som kan antas bli de mer långsiktiga effekterna av dessa båda projekt. Arctic Labour har utvecklat en modell för stöd men det är utifrån vad vi förstår inte helt klart hur denna ska tas vidare. I Rampen uppfattar vi att fokus i första hand varit på sociala aktiviteter gentemot ungdomar som tidigare spenderat stora delar av sin tid i hemmet, snarare än konkret matchning mot arbete.

De två projekten har båda haft en idé om hur det gränsöverskridande mervärdet ska skapas. För Rampens del genom att nyttja de resurser som finns på olika sidor om gränsen i en förhållandevis tät och språkligt sammanhållen stadsregion. För Als del var idén att bygga på att utnyttja de skillnader i arbetsmarknadernas dynamik som egentligen skapats av gränsen och det faktum att regionen består av tre skilda ekonomier. Här är vi dock inte övertygade om idéns hållbarhet, vare sig i det faktum att skillnaderna mellan de tre arbetsmarknaderna var så stor (för kategorierna yrkesutbildade) som projektet utgick ifrån, eller i det faktiskt genomförbara att förmå ungdomar med olika språkbakgrund att söka sig till avlägsna arbetsmarknader och att det skulle gå att hållbart etablera en modell för att stödja dem. Även tidigare försök med stöd till arbetsmarknadsrörlighet på tvärs över gränser har visat sig svåra att realisera. Vår bedömning är också att resultaten är svåra att knyta till projektet.

Utvärderarna är här mer tveksamma till de två projektens faktiska bidrag till programmets mål om ökad arbetskraftsrörlighet över gränsen. I det ena fallet har kopplingen till arbetsmarknaden och arbetsmarknadsrörlighet varit svag eller om man vill kanske lite väl långsiktig. I det andra fallet menar vi att det konkreta bidraget av projektet till observerade resultat kan diskuteras liksom projektets praktiska förutsättningar att lyckas.

3.3.1.4 Giellágaldu-Biegganjunázat

Giellágaldu och Biegganjunázat är två av de projekt som bedrivs inom delområdet Sápmi. Giellágaldu ingår i insatsområde 3 Kultur och miljö och har som fokus att stärka det samiska språket på olika sätt. Biegganjunázat är ett arbetsmarknadsprojekt inom insatsområde 4 som handlar om kunskapsutveckling inom samiska näringar, eller närmare bestämt om att utbilda unga renskötare inom rennäring. Giellágaldu har en projektbudget om cirka 3 miljoner euro. Projektägare är Sámediggi/Saamelaiskäräjät (Sametinget i Finland), med Sametingen i Norge och Sverige som projektpartners. Biegganjunázat, med en projektbudget om cirka 840 000 euro, är ett betydligt mindre projekt. Projektägare är Saamelaisalueen koulutuskeskus (Samernas utbildningscentrum), med Bokensskolan samt Samisk vidaregående skole og reindriftsskole som partners i projektet.

De båda projekten är knutna till olika insatsområden och har därmed även skilda syften och tillvägagångssätt för att uppnå sina respektive uppsatta mål. Giellágaldu syftar till att stärka det samiska språket genom att skapa ett samnordiskt fack- och resurscentrum för samiska. En organisation som man önskar ska beviljas fast finansiering. Biegganjunázat är istället ett projekt som ämnar utveckla unga renskötarens kunskaper i rennäring och renskötsel, samt uppmuntra unga på olika sidor av gränsen att träffas och nätverka inom ramen för detta.

I Giellágaldu har inte alla planerade aktiviteter kunnat genomföras. Något som till stor del berott på svårigheter att hitta kompetent, utbildad personal i form av språkarbetare. Inom Biegganjunázat har bland annat åtta utbildningsveckor genomförts med över 100 deltagare. Om vi ser till de resultat som de båda projekten genererat har Giellágaldu bland annat tagit fram en stavningsguide. Biegganjunázat har, som ovan nämnts, genomfört utbildningar. Vad gäller långsiktiga resultat som är bestående även efter projektslut är det i Giellágaldus fall tydligt för vissa av de uppnådda resultaten. Vi syftar här på den stavningsguide som tagits fram och även den nya terminologi/de språknormer som tagits fram, samt den språkstandard och korrekturprogram som är under utveckling. Centrumet har även blivit en arena där samiskspråkiga ges möjlighet att ställa frågor kring språk, att jämföra t.ex. med Institutet för de Inhemiska Språken i Finland. Projektet har visserligen inte lyckats nå sitt mål om att få fast finansiering. Det är utvärderarnas bedömning att detta var ett relativt ambitiöst mål som kan vara svårt att uppnå under den beslutade projekttiden. Om vi ser till den gränsöverskridande dimensionen i projektet menar vi att den är tydlig. Då samiska språk inte följer statsgränserna är detta ett sätt att överbrygga upplevda eller kanske framförallt administrativa gränshinder, samtidigt som gränsen används som resurs för att utnyttja de likheter som finns i form av en gemensam vilja att upprätta det aktuella samnordiska fack- och resurscentrumet.

Även för det andra projektet i denna jämförelse, Biegganjunázat, är de mer långsiktiga effekterna av projektet svåra att bedöma. Huruvida de utbildningar i rennäring som de unga som deltagit fått ta del av får betydelse för deras förmåga och kapacitet i den egna renskötseln i framtiden är ännu tidigt att säga. Dock har projektet fått bra återkoppling från de unga renskötare som deltagit i utbildningarna. Här bedömer vi det gränsöverskridande mervärdet handla om att utnyttja gränsen för att uppnå resurseffektivitet genom att undervisningen når fler unga. Samtidigt som unga renskötare får möjlighet att träffa varandra över gränsen och på så sätt bygga nätverk, då de delar flera av de utmaningar som rennäring i det arktiska området ställs inför.

Vår bedömning är här att Giellágaldus ändå har levererat ett tydligt bidrag till programmålet om att stärka det samiska språket (språken). Vi menar också att Biegganjunázat har bidragit till att stärka kompetensen i samiska näringar även om vi reser frågetecken för den långsiktiga hållbarheten i detta resultat.

3.3.1.5 Sammanfattning av jämförande programmålsanalyser

Vi ser här hur projekten har tagit olika utgångspunkter i hur det gränsöverskridande mervärdet kan skapas. För flera av projekten ser vi att mervärdestankarna har underbyggt och skapat själva projektidéerna på ett sätt som definitivt fört projekten framåt och bidragit till våra bedömningar om att projekten har god potential att nå målen.

Framgångsfaktorerna för en god måluppfyllelse inom insatsområde 2 – 4 förefaller vara:

- ✓ Projektidéer som är definierade med utgångspunkt i tydliga och gärna kommunikativa gränsöverskridande mervärden
- ✓ Projekt som är väl förankrade i partnerorganisationerna i stort, inte minst där offentliga aktörer ska samverka
- ✓ Projekt som bygger på starka ideella engagemang
- ✓ Projekt som bygger på kreativa idéer och en väl dokumenterad efterfrågan av projektets leveranser

4 Samlad analys, slutsatser och rekommendationer

I detta avslutande kapitel ska vi samla upp de hittills diskuterade resultaten och slutsatserna och samlat återvända till uppdragets utvärderingsfrågor:

- Bidrar programmet till målen och prioriteringarna i Europa 2020-strategin?
- Bidrar programmet till att utveckla den Arktiska dimensionen?
- Bidrar projekten inom insatsområde 1 – Forskning & Innovation - till att nå de specifika målen inom insatsområdet?
- Vilken grad av gränsöverskridande samverkan finns i projekten och vilka utmaningar ska lösas genom gränsregional samverkan?
- Hur har programmets hållbarhetsaspekter integrerats i genomförandet och används de för att stärka resultaten i projekt och program?
- Har programmet nått ut till potentiella stödmottagare i bägge stödområdena?

De slutsatser som vi drar här nedan bygger på samtliga de källor och metoder vi utnyttjat ovan, dvs. portföljuppgifter som vi erhållit från programmets genomförandeorganisation, intervjuer med samma genomförandeorganisation enligt lista som återfinns i bilaga, enkät riktad till projektledarna för samtliga fram till våren 2018 beslutade projekt, intervjuer med ett urval projektledare, tre st. dialogseminarier (gruppintervjuer) med representanter för totalt 15 projekt inom insatsområde 1 (se

vidare i bilaga). I anslutning till slutsatserna nedan refererar vi särskilt till det för respektive slutsats mest relevanta underlaget.

4.1 En väl balanserad projektportfölj

Som noterats så präglas genomförandet fortfarande av en viss obalans mellan de olika insatsområdena. Förenklat är det en större efterfrågan på insatsområde 1 än på övriga insatsområden. Lågt söktryck är det i synnerhet inom insatsområde 4, men även inom de övriga insatsområdena 2 och 3. Vår bedömning är att detta inte beror på bristande insatser från programsekretariatet, utan att det snarast hänger samman med att utbudet av projektresurser mitt i programperioden är stort och att det faktiskt förekommer en viss konkurrens de olika programmen emellan – en konkurrens som till viss del kan sägas missgynna interregprogrammen. Således menar vi alltså att programmet i nivå med en rimlig förväntan har nått ut till potentiella stödmottagare i bägge stödområdena.

I projektportföljen finns projekt som gör att programmet balanserar väl i avvägningen mellan innovativa projekt som drivs av små och kreativa aktörer och erfarna ofta större projektaktörer och samverkanskonstellationer. Nordprogrammets bas ligger fortsatt fast i de erfarna och stabila institutionella aktörerna (särskilt aktörerna inom forsknings- och utbildningsområdet) som garanterar robusta genomföranden av stora projekt och nya ideella och privata aktörer med kreativa men tydligt gränsregionala projektidéer som kan bidra till förnyelse och innovation i själva projektportföljen.

Projekten har fortsatt inte integrerat de olika hållbarhetsaspekterna, vare sig i projektutformning eller i den tillgängliga kompetensen inom områdena. Detta innebär en risk i genomförandet och i resultatskapandet, såsom utvärderaren ser det. Ett undantag är området miljömässig hållbarhet, där allt fler projekt åtminstone delvis har integrerat vissa aspekter av detta i sina projektidéer och där man också har tillgång till god kompetens.

Projekten ligger slutligen väl till i genomförandet av aktiviteterna.

4.2 Projekten i insatsområde 1 bidrar i hög grad till de specifika målen

Baserat på i första hand dialogseminarier med totalt 15 deltagande projekt noterar vi att projekten i insatsområde 1 bidrar i relativt hög grad till att stärka företagets förmåga till kommersialiserbara innovationer – innovationer är resultatet av långsamma processer och framgångsrika projekt har ofta en lång historia

Projekten inom insatsområdet bidrar även i relativt hög grad till att stärka regionens möjligheter att verka på den europeiska forskningsarenan – men konkurrensen är hård och det krävs sannolikt starkare konsortier än de som kan byggas bara i nordområdet

Framgångsrika projekt bygger på tydliga gränsöverskridande mervärden där kompetenser från olika sidor gränsen kan kombineras och där den ömsesidiga nyttan av resultat och innovationer är stor. Framgångsrika projekt är ofta uppbyggda kring ett begränsat antal partners med god stabilitet. Innovativa projekt kan ha stor potential men innehåller också risker

4.3 Resultaten bygger i högsta grad på gränsöverskridande mervärden

Baserat på i första hand enkäten ställd till samtliga projekt samt på intervjuer och dialogseminarier med företrädare för projekten inom insatsområde 1 drar vi slutsatsen att Nordprogrammet i hög grad bygger på en tydlig och aktiv gränsöverskridande samverkan, där parter från minst två länder deltar aktiv och oftast arbetar tillsammans mot ett gemensamt mål. Den uppdelning av projekten i olika delar som genomförs separat på var sida om gränsen som vi i andra utvärderingar sett är vanlig i den här typen av program är betydligt ovanligare i Nord.

Projekten är i hög grad baserade på att skapa nytta genom ett gränsöverskridande mervärde, som oftast är tydligt uttryckt och lätt att förstå. Ibland finns en bristande ömsesidighet i den nytta som ska genereras. De starkaste gränsöverskridande banden menar vi finns mellan Sverige och Finland och då särskilt mellan aktörerna längs bottenviksområdet. De gränsöverskridande kopplingarna mellan de norska regionerna och programområdet i övrigt är mindre tydliga.

4.4 Hållbarhetsaspekterna brister fortfarande

På basen av enkätsvaren och dialogseminarierna ser vi att projekten i nordprogrammet har integrerat miljömässig hållbarhet i projektens idé och genomförande. Flera projekt är uppbyggda för att bidra till en hållbar miljö. Däremot brister projekten fortfarande i att förstå hur och aktivt arbeta för att integrera övriga hållbarhetsaspekter i arbetet.

4.5 Projektens bidrag till programmets mål och övrig måluppfyllelse

Slutligen ser vi hur projekten bidrar till programmets mål genom att stärka företagens förmåga till kommersialiserbara innovationer – innovationer är resultatet av långsamma processer och framgångsrika projekt har ofta en lång historia. I Nordprogrammets projektportfölj kombineras de stabila aktörernas metodik med de kreativa projektens dynamik, vilket framgår både av enkätsvaren och från dialogseminarierna.

Projekten bidrar i relativt hög grad till att stärka regionens möjligheter att verka på den europeiska forskningsarenan – men konkurrensen är hård och det krävs sannolikt starkare konsortier än de som kan byggas bara i nordområdet. Tidigare framgångar kan inte längre tas för givna och sannolikt måste nya samarbetspartners sökas och bredare frågeställningar fångas upp. Samtidigt ska inte betydelsen av de europeiska forskningsarenorna heller överskattas om det handlar om att stödja innovativa kommersialiseringsprocesser, även om regionens näringsstruktur innebär ett behov av stora internationella samverkansprojekt.

Analysen av övriga insatsområden visar också på ett antal viktiga framgångsfaktorer som samtidigt kan sägas gälla samtliga projekt i programmet:

- ✓ Projektidéer som är definierade med utgångspunkt i tydliga och gärna kommunikativa gränsöverskridande mervärden

- ✓ Projekt som är väl förankrade i partnerorganisationerna i stort, inte minst där offentliga aktörer ska samverka
- ✓ Projekt som bygger på starka ideella engagemang
- ✓ Projekt som bygger på kreativa idéer och en väl dokumenterad efterfrågan av projektets leveranser

Mot bakgrund av ovanstående konstaterar vi att det finns goda möjligheter för Interreg Nord-programmet att också bidra till målen i EU2020 strategin, i enlighet med logiken i de tematiska målen. Vi ser att förutsättningarna för att projekten ska bidra till programmets specifika mål är goda inom samtliga insatsområden och vår bedömning är att detta skapar goda förutsättningar för att Nordprogrammet ska leverera ett proportionerligt bidrag till EU2020 strategins mål.

Vi konstaterar också att det finns ett antal projekt i programmet som har tydlig bäring på de två första av målen (bevara och skydda samt främja särskilt social hållbarhet) för den arktiska dimensionen (t.ex. dem vi nämnt i analysen i avsnitt 3.3.1). Programmet är sedan i sig själv ett tydligt exempel på internationell samverkan i frågor som har bäring på arktiska områden.

4.6 Rekommendationer

Mot bakgrund av denna analys vill vi lämna följande rekommendationer för dels det fortsatta genomförandet av Interreg VA, dels arbetet inför kommande programperiod:

- ✓ Stärk arbetet med att integrera hållbarhetsaspekter i kommande interregprogram
 - Inled arbetet med att integrera hållbarhet i kommande program, ta fram en exempelsamling för att visa på olika aspekter av hållbarhetsintegrering.
- ✓ Vidareutveckla det gränsregionala mervärdet ytterligare genom att stärka det gemensamma ägandet av det gränsregionala samarbetsprogrammet – i synnerhet med ett särskilt fokus på relationen Bottenvikensområdet – det norska programområdets regioner
 - Att ha en samsyn (över landgränserna) kring vikten av de gränsöverskridande programmen är en stor tillgång, som behöver vårdas även utanför själva programgenomförandet. Relationen Bottenvikensområdet – det norska programområdets regioner är en framtida viktig dimension för det gränsregionala samarbetet på Nordkalotten och som också stärker programmets arktiska dimension.
- ✓ Gör det lättare för företagen att vara stödmottagare
 - Vi behöver fler projekt där företagen är aktivt engagerade i projekten. Vi tror att det kräver att företagen kan få tydlig ersättning för sitt arbete. Det är möjligt idag, men det anses ofta allt för krångligt och därför fungerar projekten sällan så. Även det faktum att utbetalningarna tar lång tid utgör ett stort hinder för företag, i synnerhet om de skulle engagera sig mera och bli stödmottagare i högre grad än idag.
- ✓ Stärk stödet för samiska projekt i programmet.
 - Se över hur mål och resultatmål formuleras i kommande program så att inte handlingsutrymmet för samiska projekt minskar. Men främja också integrationen

mellan samiska och andra projekt i programmet. Innovationer främjas i mötet mellan projekt och projektägare med olika utgångspunkter.

- ✓ Ställ höga krav på förankring hos målgrupper och på långsiktig bärkraft i projekten inom insatsområde 2 och 4.
 - Inom dessa områden finns exempel på projekt med bristande målgruppsförankring och med svag planering för en implementering av resultat i ordinarie strukturer.

Bilaga 1 Intervjupersoner

Intervjuer med genomförandeorganisationen

Namn, funktion/organisation vid tidpunkt för intervju

Päivi Ekdahl, Lapplands Förbund, SK Nord
Maria Stenberg, Region Norrbotten, SK Nord
Heikki Ojala, Norra Österbottens förbund, SK Nord
Zdenek Dvorak, Nordland Fylkeskommune, SK Nord
Nilla Tapiola, Sametinget FI, SK Sápmi
Helena Dådning, Sametinget SV, SK Sápmi
Jørn Ari Gaski, Sametinget NO, SK Sápmi
Märtha Puranen, Tillväxtverket, ÖK
Timo Jokelainen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland, ÖK
Lena Anttila, Länsstyrelsen Norrbotten/Programsekretariatet
Iiris Mäntyranta, Länsstyrelsen Norrbotten/Programsekretariatet
Helen Bergkvist, Sametinget, Programsekretariatet/regional kontaktpunkt
Ian Jawahir, Troms Fylkeskommune, Programsekretariatet/regional kontaktpunkt

Intervjuer med projektledare

Namn, projekt

Rauno Posio och Maikku Raittimo, VAE (Visit Arctic Europe)
Sanna Savolainen, NBS (Nordic Business Support)
Mary Agrer, Felles Fjällräv
Marko Marjomaa, Giellágaldu
Lars Westerlund, EEBAK (EnergiEffektivisering av Byggnader i Arktiska Kommuner)
Eila Seppänen, Tornedalens sommarsik
Göran Mukka, Rampen
Janne Näkkäljärvi, Biegganjunázat
Anita Andresen, Arctic Labour

Projekt inbjudna att delta vid dialogseminarierna

(Varav deltagande projekt i fet stil)

Tromsö 2018-05-15⁹

C3TS och CMT

Innovations & industrial internet

Live Nord

RESEM

Arctic Energy

WAX

MinNorth

VanProd

Luleå 2018-08-29

Innovations & Industrial Internet

Nya möjligheter för CLT

Live Nord

MinNorth

Smart WPC

C3TS

Sea-Surf-Snow

Ny teknik för energieffektiv partikelavskiljning från rökgaser (NYEP)

Flexibla Transparenta Ledande Filmer som Electroder

Uleåborg 2018-08-30

CMT

NorFaST

RESEM

RENEPRO

Arctic Energy

WAX

WIRMA

VanProd

AMCA

ARCTIC-ecocrete

⁹ Två av de tre deltagande projekten vid detta dialogseminarium valde att skicka representanter som inte hade tillräcklig kunskap om projekten för att kunna lämna ett gott bidrag till seminariet, vilket gör att informationen från dessa projekt delvis har fått inhämtas på annat sätt (företrädesvis genom lägesrapporter).

